

LITURGIJSKO-PASTORALNI LIST ŽIVO VRELO

Hrvatski institut za liturgijski pastoral pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji • GOD. XLII • CIJENA: 2 €

KUMOV I KUMOVANJE
od 14. rujna do 11. listopada 2025.

9 • 2025

Zacarías González Velázquez,
Krštenje sv. Franje, 1787.

LITURGIJSKO-PASTORALNI LIST

živo vrelo

God. XLII. (2025.)
Liturgijsko-pastoralni list
za promicanje liturgijske obnove

Glavni i odgovorni urednik:
Mario Kopjar

Uredničko vijeće:
Mario Kopjar, Zvonko Pažin,
Ivica Raguž, Milan Dančuo,
Ivan Bingula

Predsjednik uredničkog vijeća:
mons. Zdenko Križić

Uredništvo:
Mario Kopjar, Vječna Tadić Stepinac

Grafička priprema:
Siniša Kolar, HILP

Izdavač i nakladnik:
Hrvatski institut za liturgijski pastoral
pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji
Ksaverska cesta 12a
10000 ZAGREB

Telefon: 01 5635 050
e-mail: hilp@hilp.hr
www.hilp.hr

Tisak:
Denona d.o.o., Zagreb

ISSN 1331-2170 – UDK 282

UREDNIKOVA RIJEČ

Kumovi i kumovanje 1

NAŠA TEMA: KUMOWI I KUMOWANJE

Tomislav Hačko: Kumovi 2

Zvonko Pažin: Kumovanje 15

OTAJSTVO I ZBILJA

Biblijsko-teološka razmišljanja:
D. Patafta, I. Benaković, I. Jurić, D. Pezer

Uzvišenje Sv. Križa 24

Dvadeseta i peta nedjelja kroz godinu 28

Dvadeseta i šesta nedjelja kroz godinu 32

Dvadeseta i sedma nedjelja kroz godinu 36

U DUHU I ISTINI

Ivica Raguž: Zajedno u vjeri 40

Kumovi i kumovanje

Služba kumova, kao znak zajedništva i brižne pratnje u rastu kršćanskoga života, očituje se na putu kršćanske inicijacije, gdje ljudska blizina postaje živući odraz nevidljive, vječne Božje ljubavi. Ona svjedoči neposrednu povezanost svakog čina bliskosti u vjeri s udioništvom u Božjemu spasenjskom djelu, otvarajući oči srca za neizmjernu ljepotu zajedništva u Kristovu životu.

Od najranijih vremena Crkve, kum je živući znak vjerničke prisutnosti i učitelj u vjeri. Njegova je uloga podržavati novokrštenika ili krizmanika, usmjeravati ga i pomagati na putu spoznaje otajstava vjere. Liturgijska praksa Crkve prepoznaje kuma ne samo kao svjedoka jednoga čina, nego i kao trajnog suputnika na putu vjere. Njegova prisutnost u liturgijskim slavljinama znak je da kršćanski život nije privatna stvarnost, već hod u zajednici.

Kum nije imenovan radi društvene časti, nego je pozvan vlastitim životom svjedočiti ono što Crkva vjeruje, slavi i živi. I kroz stoljeća, iako s različitim naglascima, temeljna svrha službe ostaje ista: biti oslonac i potpora u duhovnom rastu.

U svjetlu današnjih društvenih okolnosti, služba kuma očituje se i kroz pažljivu ravnotežu između crkvenih normi i pastoralne osjetljivosti. Kum je pozvan biti uzor vjere i pružati Božju blizinu onima koji tek otkrivaju vlastiti put u Crkvi. Njegovo prisustvo svjedoči da kumstvo nije pravna formalnost, kao ni društveni običaj, već ozbiljno poslanje u kojem se isprepliću odgovornost pred Crkvom i povjerenje pred Bogom.

Kao što liturgija otkriva vjerničku dimenziju zajedništva i Božje blizine, tako i služba kumstva svjedoči o snazi odnosa u vjeri, o prenošenju duhovnog nasljeđa te o trajnoj pratnji na putu posvećenja. Ona stoji između propisa i pastorala, između zahtjeva Crkve i nepredvidivog djelovanja Duha Svetoga, potvrđujući da u svakom sakramentu ostaje prostor za darovitost Božje milosti. Time služba kuma ostaje trajni znak brižne pratnje i zajedništva, osnažujući vjernika da u svakodnevnom životu otkriva ljepotu i dubinu zajedništva u Kristu.

U svojoj jednostavnosti i dubini, služba kuma je dragocjen podsjetnik da je vjera dar koji raste u zajedništvu. Ona je izraz ljubavi što se očituje u blizini bližnjega, a u toj službi prepoznaje se živa prisutnost Krista koji trajno izgrađuje svoje Tijelo – Crkvu, kroz vjernost, služenje i darivanje života.

Urednik

Kumovi

TOMISLAV HAČKO

Pojedina služba u Crkvi nije tu kako bi bila svrha samoj sebi, nego kako bi osoba koja ju i obnaša, služila drugome. O tome svjedoči i etimologija riječi »služba« – lat. ministerium, a minister je onaj koji služi, koji pomaže.

Broj pitanja vezanih uz propisane uvjete o obnašanju službe kuma kod slavlja sakramenta krštenja i/ili potvrde povećava se tijekom razdoblja u kojem Crkva u većem broju slavi sakramente kršćanske inicijacije (krštenje, potvrda i euharistija).

Stoga ćemo u ovom kratkom pregledu, u prvom djelu rada, analizirati razvoj ove službe tijekom povijesti, a u drugom dijelu donosimo prikaz učenja Crkve o službi kumova, osobito pod vidom kanonsko-pravnih propisa sadržanih u *Zakoniku kanonskoga prava*, u *Katekizmu Katoličke Crkve* te u obrednim knjigama za slavlja sakramenata krštenja i potvrde. U potonjem ne ulazimo u tijek liturgijskog slavlja nego ćemo prikazati samo ono što *Pret-hodne napomene* pojedinog obrednika govore o uvjetima da bi netko mogao obnašati službu kuma kod slavlja navedenih sakramenata.

Nakon što ćemo se upoznati s uvjetima koje je propisala Crkva za službu kuma, u posljednjem dijelu rada donosimo i prikaz smjernica Hrvatske biskupske konferencije, biskupā Zagrebačke crkvene pokrajine te Druge sinode Zagrebačke nadbiskupije o službi kumova.

Zašto postoje kumovi?

Pojedina služba u Crkvi nije tu kako bi bila svrha samoj sebi, nego kako bi osoba koja ju i obnaša, služila drugome. O tome svjedoči i etimologija riječi »služba« – lat. *ministerium*, a *minister* je onaj koji služi, koji pomaže.

Jedna od mnogih službi koju prepoznaje Crkva je i služba kuma. Ona je tu, kako nam i svjedoče duhovni pisci prvih vremena kršćanstva, kako bi se jasno istaknula razlika između tjelesnog (za kojeg su bili odgovorni roditelji) i duhovnog rasta (za kojeg su bili odgovorni kumovi). Ovu misao preuzima i crkveni naučitelj sv. Toma Akvinski koji sakrament krštenja tumači kao *novo rođenje* te i krštenik na tom putu dobiva i *nove roditelje*, odnosno kumove koji krštenika prate na putu rasta u vjeri.

Povijesni razvoj službe

Kako je već bilo vidljivo iz prethodnih redaka, službu kuma nalazimo već u samim počecima Crkve. Najranija pisana svjedočanstva o ovoj službi nalazimo kod sv. Augustina, sv. Bazilija i Tertulijana, ali i u nekim antičkim sakramentarima koji kumove prepoznaju pod imenima *garanti*, *patrinus*, *susceptor* (pomagač, oslonac). Prvi koji izričito na Istoku spominje službu kumstva je Teodor Mopsuestijski (+428.) (usp. Matija Berljak, *Kumovi. Svjedoci. Krst-potvrda-ženidba*, Zagreb, 2010., 16).

Kao i danas, tako je i u počecima, glavna zadaća kumova bila pouka u vjeri, ali kako su tada kandidati za krštenje bili odrasli, isto tako kumovi su bili prisutni i kao pomoć u slavljenju sakramenta krštenja koje se slavilo uranjanjem. Kako je prilikom toga obreda kum bio pomoć muškom kršteniku, a kuma ženskom, vjerojatno i od tuda dolazi današnji običaj da se za muškog krštenika/potvrđenika bira kum, a za žensku osobu kuma.

Uz već navedenu zadaću, zadaća kumova u prvim vremenima Crkve bila je i jamstvena, odnosno kum je bio jamac pred zajednicom da u nju ne ulazi netko tko ima namjeru nanijeti joj kakvu štetu.

Počevši od karolinškog doba, može se pratiti i rast pravnih propisa za kumove te su tako tada kumovi morali poznavati kršćanski nauk; morali su znati moliti Oče naš i Vjerovanje, a morali su biti i istog spola kao i krštenik. Ovdje napominjemo kako kumovi za potvrdu nisu bili potrebni jer su se sakramenti krštenja i potvrde istodobno slavili i primali.

Od Tridentskog sabora

Od Tridentskog sabora (1545. – 1563.) pa sve do Drugog vatikanškog sabora (1962. – 1965.) vrijedilo je pravilo da krštenik više ne može imati više kumova, već samo jednog koji od sada može biti i različitog spola od krštenika.

Već prethodno citirani Autor napominje kako se tijekom sedamnaestog stoljeća uloga kumova umanjila i to do te mjere da su i sami roditelji ponekad bili i kumovi.

Antonello da Messina,
Sv. Augustin, 1473.

Jacobello di Bonomo, Sv. Bazilije, 1384. – 1389.

Rimski obrednik

Sve do postsaborske reforme Drugog vatikanskog sabora Crkva se za slavlje sakramenata i blagoslova služila *Rimskim obrednikom* (papa Pio V., izdan 1614. godine) koji, između ostalog, za službu kuma donosi ove smjernice: da se uzme samo jedan kum ili najviše kum i kuma; da je kršten i da ima nakanu vršiti tu službu; da nije otac ili majka ili suprug kršteniku; da ga odabere sam krštenik ili njegovi roditelji ili skrbnici ili krstitelj; da drži krštenika kod krštenja; da nije mlađi od 14 godina; da zna osnovne vjerske istine.

Govor o kumstvu *Obrednik* zaključuje riječima: »Jer su na sebe uzeli tu zadaću, kumovi se uvijek moraju brinuti za duhovno dijete i što se tiče kršćanskog života, pomno moraju nastojati da se to duhovno dijete pokazuje takvim kako su na slavlju sakramenti obećali da će biti.«

Zakonik kanonskog prava, 1917. godine

Preteča današnjega *Zakonika kanonskog prava*, izdanog 1983., je *Zakonik* izdan 1917., a o službi kumova progovara u kontekstima primanja sakramenta krštenja i potvrde.

Tako se u njemu ističe (usp. kan. 762-768) kako se nitko ne smije krstiti ako nema kuma, da za kuma treba uzeti samo jednu (koja može biti različitog spola od krštenika) ili dvije osobe koje su u tom slučaju onda muško i žensko. Zanimljivo je ovdje napomenuti kako je tada Zakonodavac u odnosu između kuma i kumčeta prepoznavao duhovno srodstvo (usp. kan. 1079).

Slično kao i kod krštenja, tako se je i za sakrament potvrde uzimao kum (usp. kan. 793-797), »ako ga se može imati«, a za kuma je određeno da »kum kod potvrde treba da kumuje samo jednom ili dvojici, osim ako djelitelj iz opravdanog razloga odobri da bude drugačije«. *Zakonik* također napominje da potvrđenik ima samo jednog kuma te je i između njih, kao i na krštenju nastalo duhovno srodstvo (usp. *Kumovi. Svjedoci. Krst-potvrda-ženidba*, 19).

Drugi vatikanski sabor

Sabor o kumovima progovara u dva dokumenta: Konstituciji o svetj liturgiji *Sacrosanctum Concilium* i u Dekretu o misijskom poslanju Crkve *Ad gentes* (br. 14). Ipak, polazna točka za promišljanje o službi kuma bit će nam u konstituciji *Sacrosanctum Concilium*, br. 67:

»Neka se preradi obred krštenja djece i prilagodi pravoj situaciji djece; neka se u samom obredu također jače istaknu uloge i dužnosti roditelja i kumova.«

U tom vidu od velike pomoći bit će nam smjernice koje nalazimo u *Zakoniku kanonskoga prava* s kojima ćemo se upoznati u sljedećem poglavlju.

Zakonik kanonskog prava

Jedni od najdragocjenijih plodova, ali i darova Sabora, svakako su i nova izdanja liturgijskih knjiga, *Zakonika kanonskog prava* (1983.) te *Katekizma Katoličke Crkve* (1992.). Iako su liturgijske knjige izdane prije njih, ovdje ipak najprije želimo vidjeti što Crkva uči o službi kumova, kako bismo ispravno i jasno shvatili što se onda od tih istih kumova i očekuje za vrijeme, ali i poslije slavlja sakramenata krštenja i potvrde.

Zakonik je podijeljen na sedam knjiga, a propisi o službi kumova nalaze se u četvrtoj knjizi pod naslovom *Posvetiteljska služba Crkve*.

Ovdje je odmah važno napomenuti kako

»Posvetiteljsku službu Crkva obavlja osobito svetim bogoslužjem, koje se dakako smatra kao vršenje svećeničke službe Isusa Krista, u kojem se osjetnim znakovima označuje i na način vlastit svakom od njih ostvaruje posvećenje ljudi, a Otajstveno Tijelo Isusa Krista, Glava naime i udovi, obavlja cjelokupno javno bogoštovlje« (usp. SC 7 i kan. 834).

Već u sljedećem kanonu *Zakonik* naglašava da

»u posvetiteljskoj službi imaju svoj vlastiti dio i ostali vjernici sudjelujući na svoj način djelatno u bogoslužnim slavlјima, osobito u euharistijskom slavlјu; u istoj službi na poseban način sudjeluju roditelji koji provode bračni život u kršćanskom duhu i vode brigu o kršćanskom odgoju djece.«

Jedan od temeljnih elemenata u tom kršćanskom odgoju djece svakako je sakrament krštenja unutar kojeg *Zakonik*, jer se radi o crkvenoj službi u pravom smislu te riječi, donosi i propise da bi netko mogao obavljati službu kuma.

Niže navedeni kanonski propisi o kumovima važeći su za kumstvo kod primanja i slavlja sakramenta krštenja i potvrde.

Kan. 872 – Neka se kršteniku, ako je moguće, dade kum, čija je zadaća pomagati odraslom kršteniku u pristupu u kršćanstvo, a krštenika dijete zajedno s roditeljima predstaviti za krštenje i

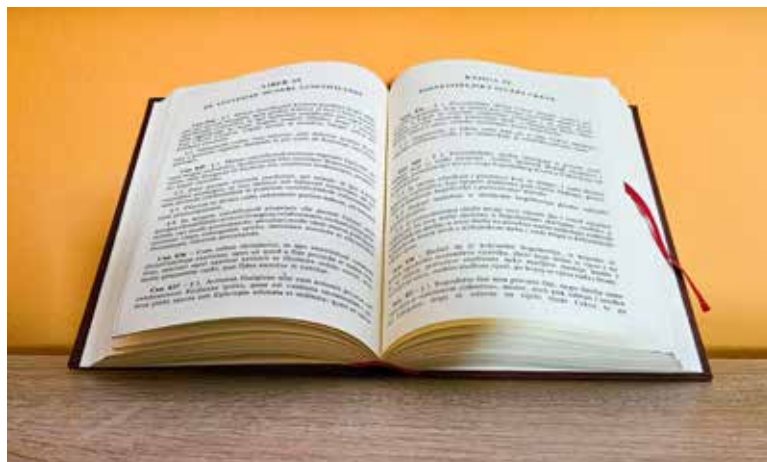

André Thevet, *Tertulijan*, 1584.

... [u posvetiteljskoj službi]
na poseban način sudjeluju
roditelji koji provode
bračni život u kršćanskom
duhu i vode brigu o
kršćanskom odgoju djece.

Zakonik kanonskog prava (1983.),
Posvetiteljska služba Crkve, kan. 834.

isto tako nastojati da krštenik provodi kršćanski život u skladu sa sakramentom krsta i da vjerno vrši s njim povezane obveze.

Kan. 873 – Neka se uzme samo jedan kum ili jedna kuma ili i kum i kuma.

Kan. 874 – § 1. Da bi se kumu dopustilo preuzeti službu kuma, potrebno je:

1. da ga odredi sam krštenik ili njegovi roditelji ili onaj tko ih zamjenjuje ili, ako tih nema, župnik ili krstitelj i da je prikladan te da ima nakanu vršiti tu službu;
2. da je navršio šesnaestu godinu života, osim ako dijecezanski biskup odredi drugu dob ili ako župnik ili krstitelj smatraju da zbog opravdana razloga treba da se dopusti iznimka;
3. da je katolik, potvrđen i već pričešćen i da provodi život u skladu s vjerom i preuzetom službom;
4. da nije udaren nikakvom zakonito izrečenom ili proglašenom kanonskom kaznom;
5. da nije otac ili majka krštenika.

§ 2. Krštenoj osobi koja pripada nekatoličkoj crkvenoj zajednici dopušta se da bude samo svjedok krštenja, i to jedino zajedno s katoličkim kumom.

S obzirom na kan. 874, § 1, br. 3, prof. dr. M. Berljak ističe kako »ne mogu biti kumovi oni koji su sklopili samo građansku ženidbu (...) ili oni koji su se rastali pa ponovno građanski vjenčali ili žive zajedno, pa makar imali i namjeru da će se uskoro vjenčati. Pri tom se ne radi o kazni mjerodavne crkvene vlasti, a još manje o čudorednom sudu o spomenutim osobama koje ne mogu biti kum ili kuma.«

Uz to vrijedi ovdje i napomenuti da nije samo ženidbeno pitanje ono oko kojeg bi se koncentrirao ovaj propis, već ne mogu kumovati ni oni »koji nisu primili sakrament potvrde, makar i sklopili valjanu ženidbu. Ne mogu kumovati agnostici, nevjernici, oni koji

*[...] ne mogu biti kumovi
oni koji su sklopili samo
građansku ženidbu (...)
ili oni koji su se rastali
pa ponovno građanski
vjenčali ili žive zajedno,
pa makar imali i namjeru
da će se uskoro vjenčati.*

javno, notorno pripadaju ili šire materijalističke i bezbožničke ideologije, oni koji javno i notorno čine nemoralne aktivnosti ili javno militantno djeluju u političkim strankama ili pokretima koji nisu u skladu s katoličkim ćudoređem, koji se bave magijom, koji pripadaju društvima koja rovaraju protiv Crkve (npr. masoni), koji pripada kriminalnim grupama.«

Katekizam Katoličke Crkve

Slično kao i *Zakonik* i *Katekizam* progovara o službi kuma u kontekstu govora o sakramentima kršćanske inicijacije. Tako najprije u br. 1255 ističe kako je

»pomoć roditelja vrlo važna za razvoj krsne milosti. Tu je važna i uloga kuma ili kume, koji, stoga, trebaju biti postojani vjernici, sposobni i spremni pomoći novokršteniku, djetetu ili odraslome, na putu kršćanskog života. Njihova je zadaća prava crkvena služba (*officium*). Dio odgovornosti u razvoju i očuvanju milosti primljene krštenjem snosi i sva crkvena zajednica.«

U br. 1311 *Katekizam* pak preporučuje da

»kao za krštenje, tako je i za potvrdu prikladno da zbog duhovne pomoći krizmanici potraže kuma ili kumu. Dobro je da kum bude isti kao i kod krštenja da se bolje naglasi jedinstvo dvaju sakramenata.«

Rimski obrednik

Nakon što smo se upoznali s temeljnim učenjima i propisima Crkve o kumovima, u nastavku ćemo se upoznati sa smjernicama o službi kuma koje se donose u liturgijskim knjigama za slavlje sakramenta krštenja i potvrde te *Redu pristupa odraslih u kršćanstvo*.

Red krštenja

Sljedeći već navedeni broj iz *Konstitucije o svetoj liturgiji* koji progovara o službi kumova, u *Redu krštenja* (KS, Zagreb, 1993.), u *Prethodnim napomenama*, pod naslovom *Dužnosti i službe u krsnom obredu*, čitamo:

Bartolomeo Passarotti, *Papa Pio V.*, 1566.

»8. Prema starodrevnom crkvenom običaju, odrasla osoba ne može na krštenje bez kuma, koji se odabire iz kršćanske zajednice i koji je kršteniku već pomogao bar u posljednjoj pripravi na primanje sakramenta, te će mu i poslije krštenja nastojati pomoći da ustraje u vjeri i kršćanskom životu. I kod krštenja djeteta neka bude kum, koji će predstavljati i samu krštenikovu obitelj, koja se duhovno povećava, i ulogu majke Crkve. On će prema prilikama pomagati roditeljima da dijete jednom počne ispovijedati vjeru i po njoj živjeti.

9. Kum sudjeluje barem u posljednjim obredima katekumenata i u samom obredu krštenja, bilo da posvjedoči za vjeru odraslog krštenika, bilo da zajedno s roditeljima ispovijedi vjeru Crkve u kojoj se dijete krsti.

10. Stoga kum što ga izabire katekumen ili obitelj treba, prema sudu pastira duša, imati ove vlastitosti kako bi mogao obaviti bogoslužne čine što spadaju na nj, a o kojima je riječ pod br. 9:

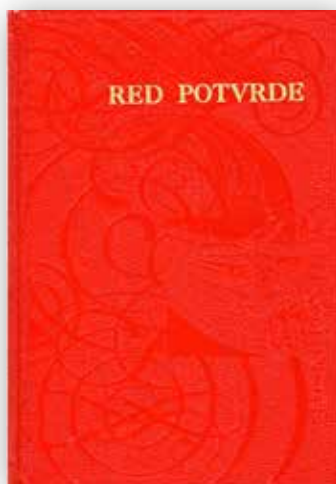
- 1) da je dovoljno zreo za vršenje te dužnosti
- 2) da je primio tri sakramenta: krst, potvrdu i euharistiju
- 3) da pripada katoličkoj Crkvi i da nije pravno spriječen za obavljanje te službe. Krštena osoba koja pripada odijeljenoj Crkvi ili zajednici, a vjeruje u Krista, može, ako to žele roditelji, biti kum ili kršćanski svjedok kod krštenja zajedno s katoličkim kumom (ili s katoličkom kumom), vodeći računa o ekumenskim propisima koji su doneseni za različite slučajeve.«

Sukladno tome, a osobito imajući ispred sebe br. 10, 1), napominjemo kako kumovi pomažu roditelje u njihovoj zadaći (»Jeste li pripralni pomagati roditelje ovoga djeteta u njihovoj zadaći?«) koja je već jasno naznačena na početku slavlja krštenja kada krstitelj govori roditeljima:

»Vi tražite krštenje za svoje dijete. Time se obvezujete da ga odgajate u vjeri, kako bi živjelo prema Božjim zapovijedima, ljubilo Gospodina i svoga bližnjega, kao što nas je Krist učio. Jeste li toga svjesni?«

Red potvrde (Krizma)

Sve ono što je već rečeno do sada o kumovima pod sakramentom krštenja, vrijedi i za slavlje sakrament potvrde »kojim [oni koji su kršteni] primaju Duha Svetoga što ga je Gospodin na dan Pedesetnice poslao nad apostole« (*Red potvrde*, KS, Zagreb, 1998., 19).

Govoreći o kumovima, *Red potvrde* u *Prethodnim napomenama* ističe:

»5. Pojedine potvrđenike pri samom primanju sakramenta redovito prati kum koji će ih predstaviti djelatniku potvrde za sveto pomazanje, a kasnije će im pomagati da obećanja koja su na krštenju javno izrekli mogu vjerno provesti po Duhu Svetomu kojega su primili.

S obzirom na današnje pastoralne prilike dobro je da krsni kum, ako je nazočan, bude također kum na potvrdi. Tako se naime jasnije označuje veza između krsta i potvrde, a zadaća i uloga kuma postaje djelotvornija. Nipošto ipak nije isključena mogućnost da se izabere i poseban kum za potvrdu. Moguće je također da sami roditelji predstave svoju djecu. [...]

6. Pastiri duša neka vode brigu da kum koga izabere potvrđenik ili njegova obitelj bude duhovno prikladan za službu koju preuzima te da ispunjava ove uvjete:

- a) da je dovoljno zreo za tu zadaću
- b) da pripada Katoličkoj crkvi te da je primio sakramente krsta, potvrde i euharistije
- c) da mu pravo ne zabranjuje vršiti službu kuma.«

Red pristupa odraslih u kršćanstvo

Osim onoga što je već prethodno rečeno o kumovima u *Redu krštenja*, ovaj obrednik (KS, Zagreb, 1998.) naglašava još dodatno kako

»Kum koga je katekumen izabrao zbog njegova primjera, osobina i prijateljstva, koga mjesna kršćanska zajednica opunomoćuje, a svećenik odobrava, prati pripravnika na dan izbora, u slavljenju sakramenata i u vrijeme mistagogije. Dužnost mu je da katekumenu prijazno pokazuje kako se ostvaruje evanđelje u vlastitom i društvenom životu, da mu pomaže u sumnjama i tjeskobama, da mu daje svjedočanstvo i bdiye nad rastom njegova krsnog života. Kum, određen prije izbora, svoju dužnost javno vrši od dana izbora kada pred zajednicom svjedoči za katekumena. Njegova služba zadržava svoje značenje i dalje kada novokrštenoga koji primi sakramente pomaže da ostane vjeran krsnim obećanjima.«

S obzirom na današnje pastoralne prilike dobro je da krsni kum, ako je nazočan, bude također kum na potvrdi. Tako se naime jasnije označuje veza između krsta i potvrde, a zadaća i uloga kuma postaje djelotvornija.

Hrvatska biskupska konferencija

Osim propisa koji vrijede za cijelu (sveopću) Crkvu, valja nam se upoznati i s partikularnim pravom i smjernicama o ovoj važnoj službi unutar kršćanske zajednice. U tom vidu temelj nam je *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*.

Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici

U *Predgovoru* ovoga Direktorija (Zagreb, 2008.) istaknuto je kako

»uz pretpostavku dogmatskog i moralnog nauka te uzimajući u obzir liturgijske propise, *Direktorij* usredotočuje pozornost na pastoral sakramenata, ne zanemarujući pritom ni sakramentalno pravo. Sakramenti, naime, nisu samo kanali milosti, nego i pravne stvarnosti po kojima kršćanin dobiva svoje mjesto i poslanje u Crkvi...«

Jedno od takvih *mjesta i poslanja* svakako je i služba kuma o kojoj *Direktorij* progovara u br. 41. Ističući još jednom sve ono što je već rečeno u *Prethodnim napomenama* liturgijskih knjiga, *Direktorij* naglašava i činjenicu da je

»zadaca kuma nenadomjestiva kad roditelji ne jamče otvoreno da će nakon krštenja svoje dijete odgajati u kršćanskoj katoličkoj vjeri.«

Također napominje i da

»kuma (ili kumu) izabiru krštenikovi roditelji, on(a) mora imati potrebnu kanonsku dob, mora biti katolik, potvrđen i pričešćen i, ako je u braku, da je crkveno vjenčan te da provodi život u skladu s vjerom i preuzetom službom. Prijateljske i rodbinske veze koje obično sačinjavaju jedini kriterij izbora kuma ili kume valja prihvatiti uz navedene uvjete (usp. kan. 874; *Red krštenja* 10) (...) Ako roditelji nisu u stanju izabrati kuma ili kumu, može sama zajednica naznačiti osobe koje su pravne i sposobne za tu službu, dakako uz prethodno odobrenje roditelja. Bilo bi dobro da kum ili kuma mogu i zbog fizičke blizine pratiti dijete i jamčiti kršćanski odgoj.«

O kumovima *Direktorij* će još jednom progovoriti u br. 71, u kontekstu neposredne priprave za slavlje sakramenta potvrde te

»s obzirom na kumove *preporučuje se uzeti za kuma onoga tko je tu službu preuzeo na krštenju* (kan. 893, §2). Neka se izabiru za kumove oni koji žive kršćanskim životom, prema kriterijima koji su izneseni u br. 41 ovog dokumenta, a svećenici neka uznastoje osloboditi kumstvo od folklora i preskupih darova.«

Biskupi Zagrebačke crkvene pokrajine

Osim sa smjernicama koje su donijeli biskupi Hrvatske biskupske konferencije, u ovom kontekstu upoznat ćemo se i s propisima i smjernicama jedne mjesne Crkve – Zagrebačke nadbiskupije. No, da bi sve ovo što smo do sada napisali bilo učinkovito i da bi se moglo provoditi, važno je da svi pastoralni djelatnici u tom smjeru imaju ujednačenu praksu i da budu u ovim pitanjima (ispravno) formirani. U protivnom vjernici mogu ostati zbunjeni te će se (nažalost) često čuti ono pitanje: »A kako se tamo/kod ovoga može, a ovdje/kod vas se ne može?«

Upravo kako bi se uspostavila jasna komunikacija između različitih arhiđakonata, dekanata i župa, ali i između pastoralnih djelatnika (svećenika, kateheta, vjeroučitelja) te roditelja biskupi Zagrebačke crkvene pokrajine uputili su posebno *Pismo roditeljima krizmanika*.

Pismo roditeljima krizmanika

Pismo biskupa Zagrebačke crkvene pokrajine upućeno je na prvu korizmenu nedjelju, 9. ožujka 2014., a kako je i sam adresat naznačen u naslovu, biskupi se obraćaju roditeljima krizmanika u radosti što se njihovo dijete nalazi u pripremi za slavlje sakramenta svete potvrde.

Osim što naglašavaju da kandidat za primanje ovoga sakramenta »redovito pohađa vjeronauk u školi, koji je jedan od uvjeta za primanje sakramenta potvrde«, biskupi također naglašavaju kako roditelji imaju važnu ulogu u biranju kume ili kuma za svetu potvrdu, vodeći računa o crkvenim propisima. Ono što je ovdje rečeno o kumovima za sakrament potvrde, može se primijeniti i za kumove koji se biraju za sakrament krštenja. Tako biskupi u tom kontekstu naglašavaju:

»Bilo bi najbolje kad bi kumovi na krizmi bili krsni kumovi. Ako to nije moguće, neka se kumovi izabiru prema kriterijima koje određuje Crkva.

Da bi tko bio kum ili kuma, potrebna je prikladnost za praćenje potvrđenika: a) kumovi na svetoj potvrdi mogu biti samo pripadnici Katoličke Crkve koji su primili sakramente inicijacije: krsta, potvrde i euharistije; b) kum/kuma ne može biti netko tko je samo civilno vjenčan, nego mora biti i crkveno vjenčan; c) kum/kuma ne može biti netko tko je rastavljen i ponovno civilno vjenčan ili živi u izvanbračnoj zajednici; d) kumovi trebaju živjeti u skladu s katoličkom vjerom i crkvenim naukom.«

Osim spomenutog *Pisma*, za život Zagrebačke nadbiskupije od velike su važnosti *Izjave i odluke Druge Sinode Zagrebačke*

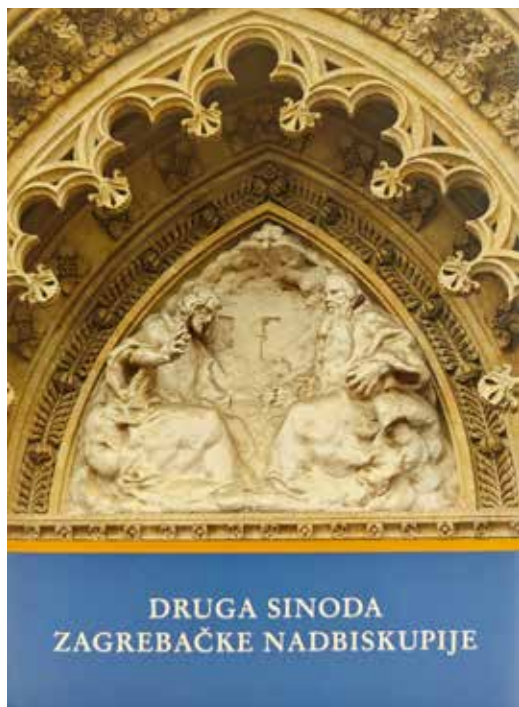
Pismo biskupa Zagrebačke crkvene pokrajine roditeljima krizmanika

Dragi roditelji krizmanika!

I.

Obraćamo vam se u radosti što se vaše dijete nalazi u pripremi za primanje i za slavlje sakramenta svete potvrde. Sveta potvrda je jedan od triju temeljnih sakramenata kršćanske inicijacije, uvodnja u kršćanstvo. Krštenje, potvrda i euharistija su tri dara, tri sakramenta koji čovjeka prijateljuju Crkvi i oslobađaju ga od vlasti zla i smrti. Vjerujemo da ste i sami osjetili da čim više prostora otvorimo za Božje djelovanje, tim više nam je darovan veći mir i zadovoljstvo.

Vaše dijete, poštovani roditelji, po Božjemu daru života, trajno pripada vama, ali i vi njemu. Zato vam se obraćamo, misleći i na kumove i na prijatelje te na sve koji su u odgovornom i obrazovnom hodu s vašom djecom. Pozivamo vas da suradujete sa župnikom, župnim vikarom i katehetima, s odgovornima u župi u raznim vidicima pripreme. Zajedno ćete lakše pronaći prikladne puteve i rješenja za moguće poteškoće.

nadbiskupije iz kojih proizlazi da ni jedna partikularna Crkva nije svrha samoj sebi već diše zajedno s cijelom Crkvom, pa tako i u smjernicama koje se tiču kumova.

Druga Sinoda Zagrebačke nadbiskupije o kumovima

U prethodnim poglavljima upoznali smo s uvjetima koje traži Crkva za prikladnost vršenja službe kuma prigodom sakramenta krštenja ili potvrde.

No, ulaskom u razdoblje u kojem započinju katehetske pripreme za primanje sakramenata ili se pak približava datum slavlja sakramenata kršćanske inicijacije (krštenje, potvrda, euharistija), povećava se i broj pitanja vezanih uz propisane uvjete o obavljanju službe kuma kod slavlja sakramenta krštenja i/ili potvrde.

Stoga se u ovom dijelu želimo još dodatno upoznati i s odlukama o službi kuma u Zagrebačkoj nadbiskupiji, a koje je donijela *Druga sinoda Zagrebačke nadbiskupije* čije su sinodske izjave i odluke stupile su na snagu 25. prosinca 2022. godine.

Slavlje krštenja

Nakon govora o pripravi i oblikovanju slavlja za ovaj sakrament, u br. 65 *Druga Sinoda zagrebačke nadbiskupije* o službi kumstva piše:

65. Slijedeći drevni običaj, Crkva pri krštenju djece dio svoje brige za njihov kršćanski odgoj povjerava kumovima, koji će zajedno s roditeljima djetetu biti prvi svjedoci vjere i njegovi podupiratelji na tome putu. Kumovi, izabrani između vjernika uzornoga života i eklezijalne zauzetosti, kršteniku svjedoče da su po krsnome preporođenju stekli novu obitelj, Crkvu, pa se služba kumstva smatra pravom crkvenom službom (*officium*) koju prihvaćaju pred Crkvom i u ime Crkve. Kumstvom se posvješćuje da krštenje proširuje krštenikovu naravnu obitelj te da on stupa u zajedništvo djece Božje, koje tvori sveti Božji narod, Crkvu.

§ 1 Stoga će se s posebnom brigom paziti da službu kuma na krštenju preuzimaju vjernici katolici koji su, u skladu s kanonskim odredbama, prikladni za službu kumstva (usp. *ZKP*, kan. 874.). To će biti osobito važno u slučajevima kada ne postoji sigurnost da će roditelji moći preuzeti ili obećati brigu za kršćanski odgoj djeteta, u skladu s naukom Crkve.

§ 2 Neka se u tome smislu, bez velikoga razloga i bez dopuštenja mjesnoga ordinarija, izbjegava svako odstupanje od kanonskih odredaba o uvjetima za kumstvo na krštenju, kako bi se otklonile neujednačenosti u pristupima i nejasnoće o smislu te službe. Usprkos činjenici da je ta služba katkad izvor poteškoća i prijepora, služba kumstva, ispravno postavljena i shvaćena, može iznova postati dragocjena pomoć u pastoralnim nastojanjima u župnoj zajednici, osobito u slučajevima kada obitelj ne pruža dovoljno jamstvo za djetetov kršćanski odgoj.

§ 3 Čuvat će se odredba da na krštenju bude samo jedan kum ili kuma, ili kum i kuma (usp. ZKP, kan. 873.). Vrjednujući službu kumstva neka ne izostane nastojanje i preporuka roditeljima i kumovima da krsni kumovi preuzmu službu kumstva i pri slavlju sakramenta potvrde, ako za to ne postoje zaprieke ili velike poteškoće. U tome smislu, uz prikladnu pouku, poticati će se i krizmanike da za kumove na sakramentu potvrde izaberu svoje krsne kumove.

§ 4 Krštena osoba koja pripada nekatoličkoj crkvenoj zajednici može biti samo svjedok krštenja, i to jedino zajedno s katoličkim kumom (usp. ZKP, kan. 874, § 2. Ipak, u skladu s odredbom *Direktorija za primjenu načela i normi o ekumenizmu*, moguće je, iz opravdanoga razloga, vjerniku neke od istočnih pravoslavnih Crkava dopustiti da zajedno s katoličkim kumom kumuje pri krštenju katoličkoga djeteta ili odrasle osobe, uz uvjet da je dovoljno osiguran katolički odgoj krštenika i da je taj kum prikladna osoba. Usp. Papinsko vijeće za promicanje jedinstva kršćana, *Direktorij za primjenu načela i normi o ekumenizmu*, Zagreb, 1994., 98.). Za to dopuštenje neka se prethodno zatraži Nadbiskupovo mišljenje.

Kumovi, izabrani između vjernika uzornoga života i eklezijalne zauzetosti, kršteniku sujednoče da su po krsnome preporođenju stekli novu obitelj, Crkvu, pa se služba kumstva smatra pravom crkvenom službom (officium) koju prihvaćaju pred Crkvom i u ime Crkve. Kumstvom se posvešćuje da krštenje proširuje krštenikovu naravnu obitelj te da on stupa u zajedništvo djece Božje, koje tvori sveti Božji narod, Crkvu.

Slavlje sakramenta potvrde

Kako je bilo i kod sakramenta krštenja, tako i ovdje Sinoda nakon govora o pripravi i oblikovanju samog slavlja sakramenta potvrde, u br. 68, § 6 piše i o službi kuma:

»Posebna se pozornost danas treba posvetiti drevnoj praksi Crkve da krizmanike pri samome primanju sakramenta potvrde prate kumovi. Uloga se kuma ne smije izgubiti niti smije biti opterećujući element u pripremi i slavlju spomenutoga sakramenta. Zadaća

[...] brižno neka se nastoji da slavlje sakramenta potvrde ne bude zasjenjeno neprikladnim načinom odijevanja krizmanika i kumova, izvanjskim svečanostima, raskošnim gozbama, skupim darovima i drugim elementima koji su protivni kršćanskome duhu slavljenja, kako bi skromnost u izvanjskome slavljenju jasnije otkrila izobilnost dara koji se prima u sakramentu.

je kuma pomagati krizmaniku da, po snazi Duha Svetoga, uzmogne vjerno živjeti primljeni dar i preuzete obveze koje proizlaze iz sakramenta potvrde (usp. *RPo*, 5.). Zato će se pomno paziti da onaj tko preuzima službu kuma bude duhovno prikladan za tu zadaću te da ispunjava sljedeće uvjete: »da je dovoljno zreo za preuzimanje službe kumstva; da pripada Katoličkoj Crkvi te da je primio sakramente krštenja, potvrde i euharistije; da mu pravo ne zabranjuje vršiti službu kuma« (usp. *RPo*, 6.). U skladu s time, kum na krizmi »ne može biti netko tko je samo civilno vjenčan, nego mora biti i crkveno vjenčan«; kum također ne može biti »netko tko je rastavljen i ponovno civilno vjenčan ili živi u izvanbračnoj zajednici« (*Pismo biskupa Zagrebačke crkvene pokrajine roditeljima krizmanika*, 24-25.). Ne priliči da službu kuma na krizmi preuzme netko od krizmanika istoga naraštaja.

Isti broj u sljedećem paragrafu još naglašava:

§ 7 Čuvajući svetost sakramenta i dostojan način slavljenja, brižno neka se nastoji da slavlje sakramenta potvrde ne bude zasjenjeno neprikladnim načinom odijevanja krizmanika i kumova, izvanjskim svečanostima, raskošnim gozbama, skupim darovima i drugim elementima koji su protivni kršćanskome duhu slavljenja, kako bi skromnost u izvanjskome slavljenju jasnije otkrila izobilnost dara koji se prima u sakramentu.

Više o službi kuma

Svakako u ovom kontekstu, ako bi netko htio još više proučiti ili istražiti službu kumstva, to svakako može učiniti čitajući *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici* (Zagreb, 2008.) te knjigu Matije Berljaka, *Kumovi. Svjedoci. Krst-potvrda-ženidba*, (Zagreb, 2010.).

Zaključak

U ovom prikazu saželi smo važeće uvjete koje propisuje Crkva za one koji će tek biti kumovi i za one koji to već jesu.

Tako potonji imaju mogućnost svoju službu obogatiti, a oni koji će tek postati kumovima imaju smjernice koje im mogu pomoći da svoju službu jednoga dana mogu obavljati u punini i u skladu s propisima Crkve ne zaboravljajući da su upravo kumovi oni koji svom kumčetu pomažu da raste u vjeri, kako bi kumče »živjelo prema Božjim zapovijedima, ljubilo Gospodina i svoga bližnjega, kao što nas je Krist učio.«

Kumovanje

ZVONKO PAŽIN

Prikaz sakramenta krštenja
i potvrde, IV. – V. st.

U redovnom životu potrebni su nam jamci, kao, na primjer, za kredit. K tome, da biste bili primljeni u neko društvo, koji puta jest bitan uvjet da vas netko od članova toga društva predloži. Za upis na poslijediplomski studij redovito se traži potvrda jednoga profesora s fakulteta gdje je kandidat završio temeljni studij, baš kao što se za ulazak u sjemenište traži preporuka župnika. I u redovitom životu bit će nam važno da nam pouzdan prijatelj posvjedoči da je netko dobar mehaničar ili vodoinstalater. U liturgiji su takvi svjedoci ili jamci poznati od samih početaka. Tako spis *Apostolska predaja* s početka 3. st. kaže da kandidate za krštenje dovode kršćani koji za njih jamče:

»Oni koji prvi puta dolaze slušati riječ, neka odmah budu dovedeni do učitelja, prije nego puk dođe i neka ih se upita za razlog zbog kojeg se priklanjaju vjeri. Oni koji su ih doveli svjedoče jesu li u stanju slušati (riječ).«

Nep. autor,
Sv. Ambrozije krsti sv. Augustina,
1549.

Ovo je bilo veoma važno. Odrasli kandidati za krštenje dolazili su, očito, iz nekršćanskih obitelji. Zato su za njih morali svjedočiti njihovi kršćanski prijatelji. Međutim, i kasnije, kada su se krštavala djeca kršćanskih roditelja, ipak se tražila prisutnost kumova, koji su držali dijete na rukama, kako to svjedoče sva drevna liturgijska vrela od 6. st. pa nadalje. Pri tome valja imati na pameti da se prvih deset stoljeća krštenje uvijek podjeljivalo zajedno s potvrdom i euharistijom, bez obzira na dob krštenika, tako da je, naravno, bio isti kum za krštenje i za potvrdu. Spomenimo kao zanimljivost da određene »jamce« vidimo i u drugim liturgijskim slavljinama. Tako prezbitera koji ima biti zaređen za biskupa prate dvojica prezbitera, a u prethodnom *Pontifikalu* u obredu posvete

djevice bile su predviđene gospođe pratiteljice (paranynphae) koje su pratile kandidatkinje. Mi ćemo ovdje pokazati koje su zakonske i liturgijske odredbe o kumovima i svjedocima da bismo onda ukazali na neka praktična pitanja i dvojbe.

Odredbe o kumovima i svjedocima

Bit će korisno podsjetiti da se na krštenju i potvrdi govori o kumovima, to jest o osobama koje jamče za vjerski odgoj krštenika ili potvrđenika, dok u slavlju vjenčanja govorimo o svjedocima koji u pravnom smislu svjedoče da je ženidba valjano sklopljena. Iako u običnom govoru kažemo da je netko kum na vjenčanju, on je zapravo kvalificirani svjedok.

Svjedoci na vjenčanju

Za valjano sklapanje ženidbe traži se između ostaloga nazočnost *svjedoka*, pri čemu crkveno pravo ne postavlja nikakve posebne uvjete, osim onih koji se traže za svakog svjedoka: da je punoljetan te da ima uporabu razuma. Po sebi svjedok može biti neke druge vjeroispovijesti ili nekršten. Takve iste uvjete traži u nas i građansko pravo, te se redovito događa da mladenci prijave svoje svjedoke u matičnom uredu, a te iste svjedoke (upisane u potvrdu koju izdaje matični ured) vjenčatelj onda i prihvati. Naravno da u pripremi mladenaca na ženidbu župnik može (i treba) savjetovati mladencima da izaberu svjedoka koji je vjernik, međutim, on ih ne može i ne smije time uvjetovati. Nitko – pa ni župnik – ne smije biti iznad zakona. A, evo, donedavno je bilo nekih (starijih?) župnika koji su tražili da se prije vjenčanja uz mladence ispovijedaju i kumovi, to jest svjedoci...

Kumovi na krštenju i krizmi

Liturgijske knjige ističu da je prema starodrevnom običaju važna osoba kuma u pripravi sakramenta krštenja, u samom slavlju, ali i u kasnijem životu krštenika. Kum je onaj koji jamči za ozbiljnost roditelja krštenika, odnosno odraslog krštenika, te obećava da će primjerom svoga života nastojati da krštenik ostane vjeran milosti koju je primio, te da će napredovati u kršćanskom životu. Zbog toga *Obrednik krštenja* jasno kaže da kum treba biti istinski vjernik koji kao takav može dati spomenuta jamstva. U izuzetnim slučajima nekatolik može na krštenju (i krizmi) biti tek svjedok, a uz njega treba stajati kum koji ispunjava spomenute uvjete. O kumovima slično govori i *Red pristupa odraslih u kršćanstvo*: kum treba biti vjernik koji svojim primjerom može pratiti katekumena i novokrštenika. Te odredbe su zakonski uobličene i u *Zakoniku kanonskog prava* (kan. 872-874). Ovdje ističemo odredbu *Zakonika* da se kršteniku dodijeli kum »ako je moguće«. Međutim, ta odredba po sebi nije fakultativna, ali nije ni zapovjeđena. Međutim, ako dijete nema roditelja, uloga kuma je presudna. *Katekizam*

Liturgijske knjige ističu da je prema starodrevnom običaju važna osoba kuma u pripravi sakramenta krštenja, u samom slavlju, ali i u kasnijem životu krštenika. Kum je onaj koji jamči za ozbiljnost roditelja krštenika, odnosno odraslog krštenika, te obećava da će primjerom svoga života nastojati da krštenik ostane vjeran milosti koju je primio, te da će napredovati u kršćanskom životu.

[...] Crkva traži da kum na krštenju i krizmi bude vjernik, što znači da u najmanju ruku ima sva tri sakramenta inicijacije, te ako živi u braku da je sklopio kanonsku ženidbu. Uz to, kum bi trebao biti praktičan vjernik, koji svoju pripadnost Crkvi pokazuje – što je temeljno – redovitim sudjelovanjem na nedjeljnoj i blagdanskoj euharistiji.

katoličke crkve jednako tako naglašava kako je uz roditelje važna uloga kumova za razvoj kršćanskog života novokrštenoga djeteta.

Slične odredbe nalazimo i za kuma na sakramentu potvrde. On treba krizmaniku pomagati da u sebi razvija sve primljene darove Duha Svetoga. Dobro je imati na pameti da *Red potvrde*, jednako kao i *Zakonik kanonskoga prava* preporučuje da na krizmi bude isti kum koji je bio i na krštenju. Tako će se, s jedne strane, ukazati na životnu povezanost ova dva sakramenta inicijacije, a s druge strane će kum moći nastaviti svoje poslanje koje je prihvatio na krštenju. I ovdje valja istaknuti da Zakon kaže da potvrđenik »ako je moguće, ima kuma«. Ovu odredbu i ovom slučaju ne bi trebalo shvatiti fakultativno, ali se ipak pretpostavlja da u nekim slučajevima kum ne mora biti nazočan.

Praktična pitanja

Pitanje kumovanja na krštenju i krizmi trebalo bi liturgijski i pravno biti jasno. Od samih početaka kumovi su bili jamci prikladnosti odraslih kandidata za krštenje. Oni su ih doveli, preporučili, pratili i prije i poslije primanja sakramenata. Kasnije su, uz kršćanske roditelje, kumovi bili prvi jamci vjere, odnosno odgoja u vjeri onih koji su kršteni kao djeca. Njihova je dužnost, ukoliko roditelji ne bi pokazali dovoljan mar, doprinositi na svoj način da dijete bude odgajano u kršćanskoj vjeri. Tako u vjerskom odgoju, u nekim slučajevima, uloga kuma postaje važnija od uloge roditelja, jer – konačno – roditelja se ne može birati, a kum se i bira upravo na osnovu njegove vjere i svjedočanstva kršćanskoga života.

Koje uvjete Crkva postavlja za kumovanje?

Kao što govore navedeni dokumenti, Crkva traži da kum na krštenju i krizmi bude vjernik, što znači da u najmanju ruku ima sva tri sakramenta inicijacije, te ako živi u braku da je sklopio kanonsku ženidbu. Uz to, kum bi trebao biti praktičan vjernik, koji svoju pripadnost Crkvi pokazuje – što je temeljno – redovitim sudjelovanjem na nedjeljnoj i blagdanskoj euharistiji. Neke dijecezanske odredbe spominje da bi u pripravi i slavlju krštenja i potvrde trebali sudjelovati i kumovi.

Po kojim kriterijima vjernici danas biraju kumove?

Tako predviđaju i pretpostavljaju crkveni zakoni i liturgijske knjige. Međutim, vjernici ipak biraju kumove po nekim drugim kriterijima. Donedavno je u nas bio običaj (koji i danas nije zaboravljen) da kumstvo prelazi s koljena na koljeno tako da su dvije obitelji povezane kumstvom kroz više naraštaja. Tako se u nekim slučajevima više poštuje kum nego netko iz rodbine, jer rodbina se ne može birati, a kum može. To je, dakle, duboko ukorijenjeno

prijateljstvo, što nužno ne mora biti povezano s time, u kojoj mjeri tako izabrani kum prakticira svoju vjeru.

Nadalje, koliko god se mi iščuđavali, danas se za dobar dio naših vjernika krštenje i krizma obilježavaju velikim slavljem, što znači uz veliki trošak u kojem se kum treba posebno iskazati. Možda je to razlog zašto sve više susrećemo praksu da se za kuma izabire netko iz najbliže rodbine, tako da trošak ostaje u obitelji. Župnici će posvjedočiti da mnogi vjernici kuma ne biraju zbog kršćanskog svjedočanstva i vjerskog odgoja svoga djeteta, nego zbog prijateljskih i inih veza. I onda, kada svećenik spomene neke vjerske uvjete, mnogi ne mogu shvatiti kako to da baš taj čovjek – koji njemu toliko znači još od djetinjstva i iz domovinskog rata i koji mu je više nego brat – ne bi mogao biti kum njegovu djetetu na krizmi. Jednostavno, kao da smo na dva kolosijeka.

I onda slijedi statistika, koja je nemilosrdna. Prema nama dostupnom posljednjem istraživanju iz 2008. u Hrvatskoj svake nedjelje dolazi na misu 20,6% odraslih vjernika. Još nekih 20,6% tvrdi da dolazi jedanput mjesečno. K tome taj postotak nije isti u gradovima i u selima: što je veće naselje, to je manji postotak onih koji redovito dolaze na misu. Nadalje, od ovih 20,6% ima onih (mlađih) koji nisu primili sakrament potvrde, a ima i određeni postotak onih koji nisu crkveno vjenčani, jer su rastavljeni i ponovno civilno vjenčani. To onda znači da među našim vjernicima ima manje od 20% onih koji – ako ćemo biti dosljedni – ispunjavaju uvjete za kumovanje na krštenju i krizmi! Što se tiče ovih postotaka, župnici će prema svojim statistikama reći da je stvarna situacija još gora. Tako je to bilo 2008. Kako bi ti postotci izgledali danas? Neće biti neka utjeha, ako kažemo da ni drugdje u svijetu nije ništa bolje. Prije puno godina bio sam u sirotinjskoj četvrti jedne župe u Argentini u kojoj doslovno nitko nije ispunjavao uvjete za kumovanje na krštenju, tako da je tu službu preuzimala redovnica katehistica...

Tu je još jedno administrativno pitanje. Stranka je sve sakramente primila na selu i sad živi u gradu. Župnik na selu može izdati samo potvrđnicu da je stranka krštena, krizmana i vjenčana. Nakon toga bi onaj župnik gdje stranka stanuje, trebao izdati još i posvjedočenje da je ona prikladna za kumovanje. Razumljivo, župnik prebivališta nema podataka o primljenim sakramentima, župnik rodne župe nema podataka o kršćanskom životu dotične stranke. Dakle, traže se i potvrđnica i posvjedočenje. Uzme li se k tome u obzir da je netko sve sakramente primio daleko izvan mjesta stanovanja te da u župi krštenja nema rodbine (npr. slučaj iseljenih vjernika iz Srijema), nije jednostavno sve to pribaviti. Naravno, ima revnih župnika koji u svojoj kartoteci imaju sve podatke o sakramentima koji su njegovo župljani primili, u župi ili izvan nje, ali takvi – priznat ćemo – nisu većina.

[...] u Hrvatskoj svake nedjelje dolazi na misu 20,6% odraslih vjernika. Još nekih 20,6% tvrdi da dolazi jedanput mjesečno. K tome taj postotak nije isti u gradovima i u selima: što je veće naselje, to je manji postotak onih koji redovito dolaze na misu. Nadalje, od ovih 20,6% ima onih (mlađih) koji nisu primili sakrament potvrde, a ima i određeni postotak onih koji nisu crkveno vjenčani, jer su rastavljeni i ponovno civilno vjenčani. To onda znači da među našim vjernicima ima manje od 20% onih koji – ako ćemo biti dosljedni – ispunjavaju uvjete za kumovanje na krštenju i krizmi! (prema dostupnom posljednjem istraživanju iz 2008.)

Zato se najčešće radi o tome da stranka dobije potvrdu o primljenim sakramentima, a svjedočanstvo kršćanskoga života se pretpostavlja. I onda, naravno, neki će vjernici reći da to baš i nije logično, jer događa se da vjernik koji ima sve sakramente, a dolazi na misu samo za Božić i Uskrs, jest formalno prikladan za kuma, dok neki drugi, koji je redovit na misi i u svemu čestit, ali, na svoju nesreću, živi u građanskoj ženidbi, jer je bio rastavljen – nije prikladan za kumovanje...

I ono najvažnije. Župnici će – ne bez gorčine – reći da se uspjeh cjelokupne pripreve i krizmanika i roditelja i kumova najbolje vidi sljedeće nedjelje nakon krizme: koliki je postotak krizmanika na toj misi? Ako dođemo do 20% bit će sjajno. A na naše silno inzistiranje svi su oni ispunili formalne uvjete za krizmu: i roditelji i krizmanici i kumovi te uredno priložili sve potvrđnice i posvjedočenja...

Quid faciendum?

Budući da je krizma u nekim slučajevima, jednako kao i krštenje i prva pričest, tek društveni događaj, etapa u životu mladoga čovjeka, formalni ispit kršćanske zrelosti uz silnu pompu i trošak, nije čudo da su u nekim talijanskim biskupijama jednostavno – *ad experimentum* – dokinuli kumovanje na krizmi. U početku je bilo mnogo protivljenja, a na koncu su to gotovo svi s olakšanjem prihvatili. U Njemačkoj su odavno odustali od toga da provjeravaju ima li izabrani kum uvjete za kumstvo. Nadalje, u našim

prilikama, kada se krizma podjeljuje godinu ili dvije prije punoljetnosti, teško je vjerovati da kum može imati neku osobitu ulogu u vjerskom odgoju mladoga čovjeka, tako da smisao takvog kumstva postaje upitan.

Svjedoci smo sve veće sekularizacije, estradizacije, materijalizacije, relativizacije i indiferentizma. Kako u to okružje staviti naše svetinje? Rekao bi Propovjednik: »O, kako mučnu zadaću zadađe Bog sinovima ljudskim.« (*Prop* 1,13) Župnici u biti balansiraju između dvije Isusov izreke. Na jednom mjestu Isus veli da ne bacamo biserje pred svinje (*Mt* 7,6), a drugom prigodom on prekorava farizeje govoreći: »Zaključavate kraljevstvo nebesko pred ljudima; sami ne ulazite, a ne date ući ni onima koji bi htjeli« (*Mt* 23,13). Ako sam popustljiv pa sve pripuštam kumovanju i krizmi, bacam li biserje pred svinje? Ako se pak držim nekih načela

Pieter Brueghel ml.,
Biserje pred svinjama, oko 1600.

(što ih crkveni propisi jasno i nedvojbeno određuju!), možda zaključavam kraljevstvo nebesko pojedinim ljudima. Konačno, da je Isus bio toliko principijelan, bi li Matej carinik postao apostolom i bi li Isus ne-Židova rimskog satnika proglasio najvećim vjernikom u Izraelu? (Mt 8,10) Možda bi naš zadatak jednostavno bio taj, da bacamo dobro sjeme, a ono će pasti na različita tla, već kako Bog bude dao...

Rekao bih: ustrajavajući u tome da kumovi imaju sve uvjete – o kojima govore crkveni propisi – možda ipak zatvaramo vrata nepredvidivoj Božjoj milosti. Naime, može se dogoditi da upravo krštenje i krizma bude onaj poticaj da se netko – koji je bio nemaran – u svojoj vjeri probudi, te započne više živjeti po sakramentima koje je primio ili za koje je svjedočio; može se, Božjom milošću, dogoditi da se djelovanje Duha Božjega na krizmanicima i komovima očituje nakon slavlja sakrament krsta ili potvrde. Može se također dogoditi da sakramentalna milost u čovjekovoj duši zapali vatru nakon više godina. Mnogi župnici mogu posvjedočiti kako se događa (ne baš rijetko) da neki ne baš dostojan krizmanik, kada dođe u zrelu dob postane zreo i odgovoran kršćanin, dok se onaj, koji je godinama bio ministrant ili pjevač, udalji od Crkve. Zato je za župnike dobro imati na pameti biblijski opis Mesije: »Trske napuknute prelomiti neće, stijena što tek tinja, neće ugasiti.« (Iz 42,3)

Nadalje, ako propisi pretpostavljaju mogućnost da kršteni nekatolik bude svjedok krštenja ili krizme uz kuma katolika, može li tom istom logikom i katolik koji nema uvjeta biti svjedok uz kuma katolika koji ispunjava uvjete? Očito, više nego onaj koji uopće nije katolik. Je li to put prema rješenju neugodnih slučajeva odbijanja kumovanja?

Drugo, administracija. Često se događa da vjernici traže posvjedočenje koje im hitno treba za sutra, iako su još prije nekoliko mjeseci znali da ga trebaju pribaviti. I onda dolaze u zgodno i nezgodno vrijeme – kao da je u pitanju umirući bolesnik ili sprovod – tražeći da im se hitno izda potvrđnica. Nadalje, ako župnik stranci koja više ne stanuje u rodnoj župi izda potvrdu da je kršten, krizman i vjenčan, on ne može znati – a ni župnik župe gdje sada prebiva – je li stranka rastavljena i ponovno civilno vjenčana. Dakle, ako netko baš želi, može »zaobići« propise tako da pokaže potvrdu da je crkveno vjenčan, ne spominjući da sada živi u drugom (civilnom) braku. I svi zadovoljni... Možda bismo mogli rješenje potražiti u ovome smjeru: Crkva s pravom traži da kum na krštenju i krizmi bude katolik, to jest da je primio sakramente inicijacije te da u isto vrijeme bude praktičan vjernik. Ono prvo je jasno. Ne možemo dopustiti da kum na krštenju i krizmi nije krizman ili da uopće nije katolik. To je posve razumljivo. A što kazati za to, da bi kum trebao svojim životom pokazivati svoju vjeru, za čega bi trebao dobiti posvjedočenje od svoga župnika?

[...] ako propisi pretpostavljaju mogućnost da kršteni nekatolik bude svjedok krštenja ili krizme uz kuma katolika, može li tom istom logikom i katolik koji nema uvjeta biti svjedok uz kuma katolika koji ispunjava uvjete? Očito, više nego onaj koji uopće nije katolik. Je li to put prema rješenju neugodnih slučajeva odbijanja kumovanja?

Paolo Veronese, *Krist i rimski satnik*, 1575. – 1580.

Kako posvjedočiti o nečijoj vjeri i o tome što će sutra biti s tom vjerom? Osjećam li se uvijek ja kao župnik – koji sam i sâm veliki grešnik – dovoljno nadležnim da ocijenim vjersku zrelost određenog kuma? Pojednostavljeno rečeno, za kumove ćemo tražiti potvrdu o primljenim sakramentima, a posvjedočenje? Nisam siguran da je nužno. Možda bi najjednostavnije bilo da jednostavno vjerujemo svojim vjernicima. Ako oni kažu da njihov kum ima uvjete, onda se to jednostavno prihvati, bez pustih potvrda, posvjedočenja i potvrdnica. Da ne gomilamo silne papire. Znam da neki župnici upravo tako čine. A u slavlju potvrde mogli bismo u sebi kazati onu molitvu iz obreda ređenja: »Bog koji je u tebi započeo dobro djelo, neka ga i dovrši«. Božje je to djelo.

Zaključak

Jasne su crkvene odredbe i jasna je uloga i smisao kuma u pripravi i slavlju krštenja i potvrde te uloga kumova u daljnjem kršćanskom rastu krštenika i potvrđenika. Pravnički govoreći, budući da su odredbe jasne, ne bi se imalo o ovome pitanju nešto posebno raspravljati. S druge strane svjedoci smo da je ozračje u kojem živimo prilično raskršćanjeno i da u velikom postotku vjernici o nekim pitanjima imaju stavove koji se razlikuju od crkvenog nauka. Tako, prema jednom istraživanju iz 1997., 31,2% ispitanika je odgovorilo: »Religiozan sam prema crkvenom učenju«, a čak 53,3%: »Religiozan sam na svoj način«, dakle, oni kršćanstvo i kršćanski nauk i propise jednostavno doživljavaju na svoj vlastiti način. Njih 53,3%! Tako je to bilo 1997. Kakav bi postotak bio danas? U svakom slučaju opet ostaje ona dvojba između »bacanja biserja pred svinje« i »zaključavanju kraljevstva Božjega«, odnosno dvojba, trebamo li se prikloniti pastoralu pripadnosti Crkvi u koncentričnim krugovima ili pak pastoralu »malenog stada«. Teško bi bilo dati neka nova rješenja, pogotovo u svjetlu jasnih odredaba. Pa ipak, neki će reći da se odredbe uvijek mogu tumačiti uže ili šire. Zaključimo. Jedan mi je stari župnik nakon dugogodišnje službe priznao: »Rijetko, gotovo nikad se nisam pokajao kad sam bio suviše blag; a redovito sam se pokajao, kad sam bio previše strog...« Nakon više od trideset godina župničke službe, i ja se osobno, bez ustezanja, priklanjam tome mišljenju.

LITURGIJSKI KALENDAR

RUJAN

14 N UZVIŠENJE SVETOGA KRIŽA, *blagdan*

- 15 P **Bl. Djevica Marija Žalosna, spomendan;**
1Tim 2,1-8; Ps 28,2.6b-9; Lk 7,1-10
- 16 U **Sv. Kornelije, papa, i Ciprijan, biskup, mučenici, spomendan;** 1Tim 3,1-13; Ps 101,1-3.5-6; Lk 7,11-17
- 17 S **Svagdan ili: Sv. Robert Bellarmino, biskup i crkveni naučitelj; sv. Hildegarda iz Bingena, djevica i crkvena naučiteljica;** 1Tim 3,14-16; Ps 111,1-6; Lk 7,31-35
- 18 Č **Svagdan:** 1Tim 4,12-16; Ps 111,7-10; Lk 7,36-50
- 19 P **Svagdan ili: Sv. Januarije, biskup i mučenik;** 1Tim 6,2c-12; Ps 49,6-10.17-20; Lk 8,1-3
- 20 S **Liturgija kvatri (za svećenička i redovnička zvanja):** iz Prigodnih čitanja, str. 10.-27.:
Fil 3,8-14; Ps 40,2.4ab.7-10.12; Lk 5,1-11
- 21 N **DVADESET I PETA NEDJELJA KROZ GODINU**
- 22 P **Svagdan:** Ezr 1,1-6; Ps 126,1-6; Lk 8,16-18
- 23 U **Sv. Pijo iz Pietrelcine, prezbiter, spomendan;** Ezr 6,7-8.12b.14-20; Ps 122,1-5; Lk 8,19-21
- 24 S **Svagdan:** Ezr 9,5-9; Otpj. pj.: Tob 13,2.4.6-8; Lk 9,1-6
- 25 Č **Svagdan:** Hag 1,1-8; Ps 149,1-6a.9b; Lk 9,7-9
- 26 P **Svagdan ili: Sv. Kuzma i Damjan, mučenici;** Hag 1,15b - 2,9; Ps 43,1-4; Lk 9,18-22
- 27 S **Sv. Vinko Paulski, prezbiter, spomendan;** Zah 2,5-9a.14-15a; Otpj. pj.: Jr 31,10-12ab.13; Lk 9,43b-45
- 28 N **DVADESET I ŠESTA NEDJELJA KROZ GODINU**
- 29 P **SV. MIHAEL, GABRIEL I RAFAEL, arkanđeli, blagdan;** vl.: Dn 7,9-10.13-14 ili: Otk 12,7-12a; Ps 138,1-5; Iv 1,47-51
- 30 U **Sv. Jeronim, prezbiter i crkveni naučitelj, spomendan;** od dana: Zah 8,20-23; Ps 87,1-7; Lk 9,51-56

LISTOPAD

- 1 S **Sv. Terezija od Djeteta Isusa, djevica i crkvena naučiteljica, spomendan;** od dana: Neh 2,1-8; Ps 137,1-6; Lk 9,57-62
- 2 Č **Sveti Anđeli čuvari, spomendan;** vl.: Izl 23,20-23; Ps 91,1-6.10-11; Mt 18,1-5.10
- 3 P **Svagdan:** Bar 1,15-22; Ps 79,1-5.8-9; Lk 10,13-16
- 4 S **Sveti Franjo Asiški, redovnik, spomendan;** od dana: Bar 4,5-12.27-29; Ps 69,33-37; Lk 10,17-24
- 5 N **DVADESET I SEDMA NEDJELJA KROZ GODINU**
- 6 P **Svagdan ili: Sv. Bruno, prezbiter;** Jon 1,1 - 2,1.11; Otpj. pj.: Jon 2,2-5.8; Lk 10,25-37
- 7 U **Blažena Djevica Marija od Krunice, spomendan;** Jon 3,1-10; Ps 130,1-8; Lk 10,38-42
- 8 S **Svagdan ili: sv. Demetrije i drugovi, mučenici;** Jon 4,1-11; Ps 86,3-6.9-10; Lk 11,1-4
- 9 Č **Svagdan ili: Sv. Dionizije, biskup i mučenik; Sv. Ivan Leonardi, prezbiter;** Mal 3,13-20a; Ps 1,1-4.6; Lk 11,5-13
- 10 P **Svagdan:** Jl 1,13-15; 2,1-2; Ps 9,2-3.6.16.8-9; Lk 11,15-26

Uzvišenje Svetoga Križa

14. rujna 2025.

ULAZNA PJESMA

Mi treba da se hvalimo križem Gospodina našega Isusa Krista, u kojemu je spas, život i uskrsnuće naše, po kojemu smo spašeni i oslobođeni.
(usp. Gal 6,14)

ZBORNA MOLITVA

Bože, po tvojoj volji naš Spasitelj je podnio smrt na križu da otkupi sve ljude. Daj da u ludosti križa upoznamo tvoju mudrost i moć te u nebu postignemo vječno otkupljenje. Po Gospodinu.

DAROVNA MOLITVA

Gospodine, ova žrtva na oltaru križa oduzela je grijehe svijeta: daj da i nas oslobodi svake krivnje. Po Kristu.

PRIČESNA PJESMA

A ja kad budem uzdignut sa zemlje sve ću privući k sebi, govori Gospodin.
(Iv 12,32)

POPRIČESNA MOLITVA

Gospodine Isuse Kriste, ti si nas otkupio svojim križem, stablom života, i okrijepio ovom svetom gozбом. Molimo te, privedi nas k slavi uskrsnuća. Koji živiš.

Prvo čitanje Br 21,4b-9

Kad bi koga ujela ljutica, pogledao bi u mjedenu zmiju i ozdravio.

Čitanje Knjige Brojeva

U one dane: Narod putem postane nestrpljiv.

I počne govoriti protiv Boga i protiv Mojsija:

»Zašto nas izvedoste iz Egipta da pomremo u ovoj pustinji?

Nema kruha, nema vode, a to bijedno jelo

već se ogadilo dušama našim.«

Onda Gospodin pošalje na narod ljute zmije;

ujedale ih one, tako te pomrije mnogo naroda u Izraelu.

Dođe narod k Mojsiju pa reče:

»Sagriješili smo kad smo govorili protiv Gospodina i protiv tebe.

Pomoli se Gospodinu da ukloni zmije od nas!«

Mojsije se pomoli za narod i Gospodin reče Mojsiju:

»Napravi zmiju i stavi je na stup: tko god bude ujedan,

ostat će na životu ako je pogleda.«

Mojsije napravi zmiju od mjedi i postavi je na stup. Kad bi koga ujela ljutica, pogledao bi u mjedenu zmiju i ozdravio.

Riječ Gospodnja.

ili: Fil 2,6-11

Ponizi sam sebe, zato Bog njega preuzvisi.

Čitanje Poslanice svetoga Pavla apostola Filipljanima

Krist Isus: trajni lik Božji, nije se kao plijena držao

svoje jednakosti s Bogom, nego sam sebe »oplijeni«

uzevši lik sluge, postavši ljudima sličan; obličjem čovjeku nalik,

ponizi sam sebe, poslušan do smrti, smrti na križu.

Zato Bog njega preuzvisi i darova mu ime, ime nad svakim

imenom, da se na ime Isusovo prigne svako koljeno nebesnikâ,

zemnikâ i podzemnikâ. I svaki će jezik priznati:

»Isus Krist jest Gospodin!« – na slavu Boga Oca.

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 78,1-2.34-38

Pripjev: Ne zaboravite djela Božjih!

Poslušaj, narode moj, moju nauku,

prikloni uho riječima usta mojih!

Otvorit ću svoja usta na pouku,

iznijet ću tajne iz vremena davnih.

Kad ih ubijaše, tražiše ga

i opet pitahu za Boga;

spominjahu se da je Bog hridina njihova

i Svevišnji njihov otkupitelj.

Ali ga opet ustima svojim varahu
i jezikom svojim lagahu njemu.
Njihovo srce ne bijaše postojano s njime
nit bijahu vjerni Savezu njegovu.

A on im milosrdno grijeh praštao
i nije ih posmicao;
često je gnjev svoj susprezao
da ne plane svom jarošću.

Pjesma prije evanđelja 2 Kor 5,19

Klanjamo ti se, Kriste, i blagoslivljamo te,
jer si po svojem svetom Križu otkupio svijet.

Evanđelje Iv 3,13-17

Sin Čovječji ima biti podignut.

Čitanje svetog Evanđelja po Ivanu

U ono vrijeme: Reče Isus Nikodemu: »Nitko nije uzašao na nebo doli onaj koji siđe s neba, Sin Čovječji. I kao što je Mojsije podigao zmiju u pustinji, tako ima biti podignut Sin Čovječji da svaki koji vjeruje, u njemu ima život vječni. Uistinu, Bog je tako ljubio svijet te je dao svoga Sina Jednorodca da nijedan koji u njega vjeruje ne propadne, nego da ima život vječni. Ta Bog nije poslao Sina na svijet da sudi svijetu, nego da se svijet spasi po njemu.«

Riječ Gospodnja.

PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	503	Mi treba da se hvalimo
Otpjevni psalam:	ŽV 9/2008	Ne zaboravite djela Božjih
Prinosna:	228.2	Nekad na križu
ili	179	Zdravo budi, Križu sveti
Pričesna:	245	Moj Isuse
	248-256	Zdravo Tijelo
	242	O sveta gozbo
Završna:	207	Prigni se, svako koljeno
ili	481	Častimo te

MOLITVA VJERNIKA

Braća i sestre, promatrajući Kristov križ i shvaćajući dar otkupljenja koji smo po njemu nezasluženo primili, zahvalna srca utecimo se vječnome Ocu te ga zamolimo:

1. Po Kristovom križu zasjalo je svjetlo spasenja cijelome svijetu. Udijeli svetoj Crkvi neizmjernu zahvalnost za dar otkupljenja za vječnost, molimo te.
2. Vjera nas spašava propasti i vodi u vječni život. Ohrabri pastire svete Crkve da istinsku vjeru neumorno ispovijedaju te je primjerom svetog življenja neustrašivo svjedoče, molimo te.
3. Ratovi i nemiri u svijetu uzrokuju mnoštvo ljudskih žrtava. Daj da križevi patnje i boli sruše tamu ljudske pohlepe i zlobe, te osvijeste potrebu za mirom i međusobnim poštovanjem, molimo te.
4. Svaki čovjek ovozemnog života nosi svoj križ. Daj da u njemu ne vidi samo teret, već smisao trpljenja osjeti i nadi u vječnu radost u nebesima, molimo te.
5. Danas započinjemo molitvu jesenskih kvatri. Učini nas revnima u molitvi za nova svećenička i redovnička zvanja, kao i za kršćansku izgradnju naših mladih naraštaja, molimo te.

Vječni Oče, usliši, molimo te, ove naše prošnje i daj da nas neprestano obasjava svjetlo nade, koje izvire iz Kristova trpljenja na križu. Učini nas dostojnima spasenja i vjernima poslanju na koje nas pozivaš i za koje nas po vjeri usavršavaš.

Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

Paradoks križa – mjesto smrti, izvor života

Upovijesti čovječanstva nijedan znak nije toliko proturječan, a ipak toliko pun nade, kao križ. Crkva slavi Uzvišenje Svetoga Križa – otajstvo u kojem se u dramatičnom i čudesnom jedinstvu sjedinjuju mrak i svjetlo, smrt i život, poraz i pobjeda. Nema drugoga znaka koji je na prvi pogled toliko proturječan, a ipak toliko pun smisla. Križ je istodobno sablazan i nada, tuga i radost, mjesto nepravde i mjesto pravednosti, ljudskog nasilja i Božje ljubavi.

Na Golgoti su visjela tri križa. Na srednjem – Isus Krist, raspeti Spasitelj koji grli cijeli svijet. Njegov pogled obuhvaća sve ljude, sve narode, sve generacije. Nema čovjeka koji bi bio izvan dohvata toga zagrljaja. S njegove desne strane bio je razbojnik koji se, u posljednjem trenutku svoga života, otvorio svjetlu. Ispovjedio je svoju krivnju, priznao nevinost Raspetoga i u skrušenosti izgovorio molitvu koja ostaje zapisana za sva vremena: *Isuse, sjeti me se kada dođeš u kraljevstvo svoje*. To je molitva grešnika koji se pouzda u beskrajno milosrđe, a Isus mu daruje neizmjernu nadu: *Još danas bit ćeš sa mnom u raju*. Jedan kratak trenutak povjerenja postaje ulaznica u vječnost. S lijeve strane bio je drugi razbojnik i on je mogao čuti Njegove riječi, vidjeti Njegovu patnju i osjetiti Njegovu prisutnost. Ipak, ostao je zatvoren u mraku prkosa i nevjere. Umjesto vapaja povjerenja, izgovara riječi podrugivanja: *Nisi li ti Krist? Spasi sebe i nas!* Njegov križ ostaje u tami, bez svjetla koje spašava. Zar nije i naša ljudska stvarnost do danas na razmeđu između svjetla i mraka, između otvorenosti i zatvorenosti, između nade i gorčine. Podijeljeni, često u mucu, opredijeliti se za dobro ili zlo. Odgovor je u paradoksu križa.

Križ nam zato otkriva paradoks vjere: ono što je bilo oruđe sramotne smrti postaje drvo života. Rimski križ bio je znak

poniženja, kazna za zločince i buntovnike, zastrašujući instrument nasilja. No u Božjem planu upravo taj križ postaje sredstvo spasenja. Gdje su ljudi vidjeli kraj, Bog je otvorio novi početak. Gdje se činilo da tama pobjeđuje, zasjalo je uskrsno svjetlo. U umjetnosti, križ je od prvih stoljeća bio prikazivan kao drvo koje cvjeta, kao znak života. Bizantski mozaici oslikavali su ga zlatnim bojama svjetlosti, a kršćanski pjesnici pjevali su o *slavnom drvu* koje nosi Kralja slave. Ali križ nije samo umjetnička tema, on je i duhovna stvarnost. U našem životu križ uvijek stoji na granici svjetla i tame. On boli, ali spašava. On ranjava, ali i iscjeljuje.

Križ povezuje nebo i zemlju, jer njegova vertikala diže pogled k Ocu, podsjeća nas da naš život nije zatvoren u granice ovoga svijeta, nego je usmjeren prema vječnosti. Njegova horizontala širi se prema svijetu, obuhvaćajući čovječanstvo. Na križu Isus širi ruke – ne da bi sebe obranio, nego da bi prigrlio sve nas. To je zagrljaj koji ne isključuje nikoga: grešnika i pravednika, onoga koji traži i onoga koji luta, onoga koji vjeruje i onoga koji sumnja. Međutim križ nije samo Kristov, on je i naš. Svaki čovjek ima svoj križ: ponekad je to bolest, ponekad osamljenost, ponekad nepravda ili obiteljske poteškoće. Križ je i naš osobni grijeh, slabost koju stalno nosimo, rana koja nas prati, ona stvarnost zbog koje se često pitamo: zašto? Zašto baš ja, zašto baš sada? Ali današnje slavlje nas uči da križ nije kraj. On je mjesto gdje se Bog susreće s nama i gdje našu patnju preobražava u nadu. Kad podižemo pogled na križ, pred nama se otvaraju tri velike stvarnosti života i vjere. Prva je da nas Bog ljubi do kraja. To nije ljubav koja ostaje na riječima, nego ljubav koja se izlila do posljednje kapi krvi, ljubav koja je položila život. Krist na križu pokazuje da smo u Njegovim očima vrjedniji od vlastitog života. Nema veće ljubavi

od ove: položiti život za prijatelje. To znači da svaki put kad se osjećamo sami, napušteni ili neshvaćeni, dovoljno je pogledati križ i znati: tu je Ljubav koja nikada ne odustaje od nas. Druga stvarnost jest da nijedna tama nije konačna. Ono što ljudima izgleda kao poraz, u Božjim je rukama početak pobjede. U trenutku smrti Krist ne gubi – On pobjeđuje. Iz tame zla i nasilja niče svjetlo milosti; iz smrti, uskrsnuće; iz križa, novi život. Zato nijedna noć našega života, koliko god bila duga i teška, nema zadnju riječ. Uvijek postoji jutro, uvijek postoji svjetlo koje dolazi. Treća stvarnost jest da naš križ nikada nije samo naš. Ponekad mislimo da svoje boli i terete nosimo sami, ali u stvarnosti nikada nismo sami. Krist je prvi ponio križ i On hodi s nama. Kada padamo pod teretom, On je onaj koji podiže; kada se spotičemo, On je onaj koji drži; kada mislimo da smo sami, On ide uz nas. Naš križ je ujedno Njegov križ, a Njegova snaga postaje naša snaga.

Uzvišeni križ podsjeća da je u srcu križa skriveno svjetlo koje preobražava cijeli svijet, potiče nadu, podiže vjeru i obnavlja ljubav. Paradoks smrti i muke postao je sredstvo spasenja, a križ koji je značio kraj postao je put kojim i mi danas možemo nositi svoje terete s nadom. I kada gledamo lice današnjeg zla – ratove, nasilje nad slabima, nepravdu i korupciju, širenje ravnodušnosti i kulture smrti koja gasi poštovanje prema životu od njegova početka do prirodnog kraja – križ nam govori da tama nema zadnju riječ. On stoji uspravno i u našim vremenima kao znak da je ljubav jača od mržnje, a život dublji i jači od svakog oblika smrti. Kada osobno nosimo križ bolesti, osamljenosti ili obiteljskih teškoća, ali i kada nas pogađa težina svijeta, pogled na križ vraća snagu: Isus koji je prihvatio križ ide s nama i u našim križevima. U njima se skriva klica života i novo svjetlo koje uvijek dolazi nakon tame.

Daniel Patafta

Sebastiano Ricci, *Sveta Helena pronalazi Sveti Križ*, 1732. – 1734.

Dvadeset i peta nedjelja kroz godinu

21. rujna 2025.

ULAZNA PJESMA

Ja sam spasenje naroda,
govori Gospodin. Iz koje god
nevolje zavape k meni, ja ću
ih uslišiti, i bit ću Bog njihov
zauvijek.

ZBORNA MOLITVA

Bože, sav si svoj zakon sveo
na ljubav prema tebi i
bližnjemu. Daj da vršimo
tvoje zapovijedi i
postignemo vječni život.
Po Gospodinu.

DAROVNA MOLITVA

Gospodine, primi
darove svoga naroda
da nebeskim otajstvima
postignemo što vjerom
i djelom ispovijedamo.
Po Kristu.

PRIČESNA PJESMA

Naredbe si svoje dao da se
brižno čuvaju. O, kad bi
čvrsti bili putovi moji da
tvoja čuvam pravila!
(Ps 119,4-5)

POPRIČESNA MOLITVA

Gospodine, ti nas hraniš
svojim otajstvima.
Odgajaj nas neprestano
uredbama svoga milosrđa
da plodove otkupljenja
donosimo i u otajstvima
i u vladanju.
Po Kristu.

Prvo čitanje Am 8,4-7

Protiv onih koji kupuju siromaha za novac.

Čitanje Knjige proroka Amosa

Slušajte ovo, vi što gazite potrebnika i satirete uboge u zemlji!
Kažete: »Kad li će mlađak proći da prodamo žito, i subota da tržimo
pšenicu? Smanjit ćemo efu, povećati šekel da varamo krivim mje-
rama, da kupimo siromaha za srebro, potrebna za sandale i da
prodajemo oتراžak pod žito.« Zakle se Gospodin ponosom Jakov-
ljevim: »Dovijeka ne ću zaboraviti nijednoga djela vašega.«

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 113,1-2.4-8

Pripjev: Hvalite Gospodina koji iz gliba vadi siromaha.

Hvalite, sluge Gospodnje,
hvalite ime Gospodnje!
Blagoslovljeno ime Gospodnje
sada i dovijeka!

Uzvišen je Gospodin nad sve narode,
slava njegova nebesa nadvisuje.
Tko je kao Gospodin, Bog naš,
koji u visinama stoluje
i gleda odozgo nebo i zemlju?

Podiže iz prašine uboga,
iz gliba vadi siromaha
da ga posadi s prvacima,
s prvacima svoga naroda.

Drugo čitanje 1Tim 2,1-8

Neka se obavljaju prošnje za sve ljude Bogu, koji hoće da se svi ljudi spase.

Čitanje Prve poslanice svetoga Pavla apostola Timoteju

Predragi: preporučujem prije svega da se obavljaju prošnje, moli-
tve, molbenice i zahvalnice za sve ljude, za kraljeve i sve koji su na
vlasti, da provodimo miran i spokojan život u svoj bogoljubnosti i
ozbiljnosti. To je dobro i ugodno pred spasiteljem našim Bogom,
koji hoće da se svi ljudi spase i dođu do spoznanja istine. Jer jedan
je Bog, jedan je i posrednik između Boga i ljudi, čovjek – Krist Isus,
koji sebe samoga daje kao otkup za sve. To je u svoje vrijeme dano
svjedočanstvo, za koje sam ja postavljen propovjednikom i aposto-
lom – istinu govorim, ne lažem – učiteljem narodâ u vjeri i istini.
Hoću dakle da muškarci mole na svakome mjestu, podižući čiste
ruke bez srdžbe i raspre.

Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja 2Kor 8,9

Isus Krist, premda bogat, posta siromašan,
da se vi njegovim siromaštvom obogatite.

Evanđelje Lk 16,1-13

Ne možete služiti Bogu i bogatstvu.

Čitanje svetog Evanđelja po Luki

U ono vrijeme: Govoraše Isus svojim učenicima: »Bijaše neki bogat čovjek koji je imao upravitelja. Ovaj je bio optužen pred njim kao da mu rasipa imanje. On ga pozva pa mu reče: 'Što to čujem o tebi? Položi račun o svom upravljanju jer više ne možeš biti upravitelj!' Nato upravitelj reče u sebi: 'Što da učinim kad mi gospodar moj oduzima upravu? Kopati? Nemam snage. Prositi? Stidim se. Znam što ću da me prime u svoje kuće kad budem maknut s uprave.' I pozva dužnike svoga gospodara, jednog po jednog. Upita prvoga: 'Koliko duguješ gospodaru mojemu?' On reče: 'Sto bata ulja.' A on će mu: 'Uzmi svoju zadužnicu, sjedni brzo, napiši pedeset.' Zatim reče drugomu: 'A ti, koliko ti duguješ?' On odgovori: 'Sto korâ pšenice.' Kaže mu: 'Uzmi svoju zadužnicu i napiši osamdeset.' I pohvali gospodar nepoštenog upravitelja što snalažljivo postupi jer sinovi su ovoga svijeta snalažljiviji prema svojim od sinova svjetlosti.

I ja vama kažem: napravite sebi prijatelje od nepoštena bogatstva pa kad ga nestane da vas prime u vječne šatore. Tko je vjeran u najmanjem, i u najvećem je vjeran; a tko je u najmanjem nepošten, i u najvećem je nepošten. Ako dakle ne bijaste vjerni u nepoštenom bogatstvu, tko li će vam istinsko povjeriti? I ako u tuđem ne bijaste vjerni, tko li će vam vaše dati? Nijedan sluga ne može služiti dvojici gospodara. Ili će jednoga mrziti, a drugoga ljubiti; ili će uz jednoga prijanjati, a drugoga prezirati. Ne možete služiti Bogu i bogatstvu.«

Riječ Gospodnja.

PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	79.1	Spasi nas Gospodine
ili	183	Ti, Kriste, Kralj si vjekova
Otpjevni psalam:	120	Hvalite Gospodina
Prinosna:	232	Gospode, primi
ili	183.5	Ta zato kruha, vina lik
Pričesna:	243	Sakramentu veličajnom
	154	Žeđa duša moja
	187	O čovječanska hrano
Završna:	183. 3 i 6	O Kriste, mira vladaru
ili	859	Spasitelju dobri, Isukrste

MOLITVA VJERNIKA

Braćo i sestre, smisao je našega života radosno služiti Gospodinu i u tome služanju biti istinski navjestitelji njegove Riječi svemu svijetu, stoga mu se iskrena srca obratimo:

1. Vjernici sve češće zaboravljaju živjeti radost koju im daruješ u Istini. Učini svetu Crkvu otvorenu tvome vodstvu da se istinski raduje što je otkupljena i spašena Kristovim predanjem, molimo te.
2. Potrebni su nam sveti i ponizni pastiri. Blagoslovi naše svećenike i daj da usrdnije molimo za sveta svećenička i redovnička zvanja, molimo te.
3. Vladari narodâ sve češće ne biraju sredstva kojima pohlepno prisvajaju tuđe. Pokori njihovu sebičnost i podaj im spoznati smisao vladanja kao dužnost da svima osiguraju život u miru i blagostanju, molimo te.
4. Mnogi nepoštenjem dolaze na visoke društvene položaje. Daj da progledaju i snalažljivost koriste za dobrobit potrebitih, a ne vlastiti probitak i uzvisivanje, molimo te.
5. Sveti Pavao nas potiče na ustrajnost u molitvi. Daj da u užurbanosti današnjice znamo zastati i svojoj nutринi podariti smisleno osluškivanje tvoje Riječi, molimo te.

Milostivi naš Bože Oče, hvala ti na svakoj uslišanoj prošnji. Daj da ti ostanemo vjerni i prestano prijanjamo uza tvoje svete riječi kojima nas učiš životu u pravednosti i poštenju.

Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

Kako sam Boga susreo pogledom na bankovni račun?

Užasno dosadna misna slavlja na koja se ide iz navike

Doživjeti Boga, ali kako? Riječi su to čovjeka koji je već prešao 50 godina i pomalo se umorio od vjerskog života u svojoj župnoj zajednici. Na misu on ide, ali iz običaja. Navikao je tako, i on i njegova nešto mlađa supruga. To je nešto što je dio njihove nedjeljne rutine. No, on se sada prešavši pedesetu pomalo umorio od toga. Supruga župnika shvaća na jedan, a on na drugi način. Djeca su za vrijeme misnog slavlja zabavljena ionako nekim drugim stvarima jer im je to rijetka prilika da izađu iz virtualnog svijeta i da vide svoje vršnjake uživo. Sve to navodi pedesetogodišnjeg gospodina na pomisao da jednostavno prestane ići na misu jer može on živjeti i bez tog rituala kojega ionako nikada nije do kraja shvaćao.

Sutradan na poslu počinju se stvari komplicirati. Otkrivena je nevjerovatna pronevjera u firmi te je istragom utvrđeno da je upravo on glavni osumnjičenik. Lisice su već stavljene na ruke, a njegova slika je već obišla sve portale. Preliminarna istraga pokazuje da je iz glavne poslovnice banke nestalo silno mnoštvo novca komu je gospodin bio upravitelj. No, on novac nije promatrao tek kao posao, ritual, nego nešto u čemu je doista uživao i s čime je sebe toliko poistovjetio da je to sve smatrao svojim. Da griješi, on to nije vidio. Ako i jest, on je to vješto u savjesti znao opravdati. Naime, isti novac koristio je za dobrobit svoje obitelji – ženu i djecu s kojima je svake nedjelje išao na misno slavlje. Čineći tako on je samo htio na njihovim licima vidjeti osmjeh i to svake nedjelje. Jer ako se župnik može slatko nasmijati dok slavi misu zar na to nemaju pravo i njegova žena i djeca? Naravno da imaju. Nitko im nema pravo oduzeti to zadovoljstvo.

Evandjelja kao romani pisani po istinitom događaju

Sve do sada navedeno pripovijest je koja se može učiniti lijepo sročnim romanesknim izričajem nečije mašte, no čini se da ni evandjelja nisu ništa drugo, nego upravo to. I u njima ljudi bivaju postavljeni za upravitelje te pri tome biva ustanovljeno da nisu dobri u tom poslu. U svojim očima čini im se da su izuzetno uspješni, no evanđeoska naracija ne odaje ih takvima. Luka ih u svome tekstu kudi jer pripovijest iako ima jako lijepu misaonu putanju, biva naprasno prekinuta. Baš kao i život ljudi u realnom sektoru. Sve se čini idealnim do onoga kobnoga trenutka kada jednostavno biva shvaćeno da nisu bili dobri. Što tada učiniti? Optužiti Boga, svećenika, demone ili neke crne sile za svoje zle čine? Ah, mučno je dalje i nabrajati jer život treba nastaviti, no kako?

Luka – majstor ironije bez cinizma

Evandelist ironično daje upute onima koji su prevaranti u upravljanju materijalnim. Od nepošteno stečenog bogatstva trebali bi si na vrijeme stvoriti prijatelje koji će ih jednom primiti u vječne šatore kada to sve prestane? Nepažljivi čitatelj već osuđuje i samoga evandelistu jer misli kako je i evandjelje roba s greškom te knjiga uputstava kriminalcima. No, bolji pogled na tekst ukazuje da je u planu sjajna ironija. Njezin prvi ton je činjenica da su prijatelji koji bi se trebali steći za vrijeme nepoštene uprave istinski prijatelji te da će jednom nakon što sve naprasno bude otkriveno biti i dalje prijatelji. To ipak nije tako jer nepošteni prijatelji ne nastavljaju poslije biti prijatelji jer su vjerojatno i stvoreni iz koristi. Kada korist prestane prestaju i prijateljstva. Boli to, naravno, kao što boli i činjenica da se na takvu pomisao uopće došlo.

Andrei Mironov, *Prispodoba o nepoštenom upravitelju*, 2021.

Drugi ton Luke, majstora ironije, tvori činjenica da su nepošteni prijatelji oni koji trebaju nakon otkrića nepoštenne uprave primiti istog nesretnika u vječne šatore. Kakav sarkazam. Nepošteni čovjek nema vremena razmišljati o vječnosti. On misli na sadašnjost, a ne o vječnosti. Njegova je vječnost sada i ovdje. O nekom Bogu i moralu se ne stigne promišljati. On za njega vjerojatno niti ne postoji. Ako i postoji, on je skup ideja, rituala koje vrši župnik. I baš tu čini se da se i krije rješenje za svu muku nepoštenog upravitelja, a nazire i poruka za svakog čestitog čitatelja evanđelja ove nedjelje.

Lukina jesenska katehetska škola

Smisao Lukine pripovijesti o nepoštenom upravitelju je čini se sljedeća. Naime, Luka prikazuje kako se do Boga dolazi životom u tijelu i to na konkretan način. Koliko god se čovjeku čini da je misno slavlje i sve ono što Crkva čini tek običaj i gesta tradicije, to ipak nije točno. No, zašto ljudi dođu do takva promišljanja? Upravo iz razloga što sami dinamični život Crkve promatraju kao statiku. Svoje živote gledaju kao konkretni dinamizam zbivanja koji su opipljivi i realni, ali o Bogu tako nikada nisu promišljali. I upravo ih onda njihov život u tijelu i same dovede do Boga. U trenucima osobnih kriza i gubitaka poput smrti najbližih ili teške bolesti, oni i o Bogu počnu ozbiljnije razmišljati. Tada ga počinju shvaćati malo ozbiljnije. Baš kao i upravitelj iz evanđelja.

Tek suočen s posljedicama svojih grijeha on počinje shvaćati da se do Boga ne dolazi na apstraktnoj razini, nego životom u svakodnevnici. Tamo gdje ti smeta kolega na poslu. Tamo gdje je plaća mala, pa se čini da ne bi bilo loše nešto uzeti da se ona malo popravi. Bog je tu opipljiviji, nego igdje drugdje. Jer glas savjesti pulsira na najjače, a u njemu je odsjaj samoga Boga. U savjesti, tišini nutrine Boga se najbolje kuša. Taj glas je nečujan ušima, ali njime odjekuje nutrina osobe.

»Tata u uredu«

Sve do sada rečeno ukazuje na nešto tako jednostavno, a mnogima neuhvatljivo. Do Boga se dolazi služenjem čovjeku, odnosno pogleda uprta dolje, a ne vječno gore, u nebo. Oblake je lijepo promotriti, ali samo da bi se vidjelo hoće li padati kiša jer se nešto naoblachilo, no ne da bi se vidjelo sjedi li netko na njima i silazi li dolje. Jer od trenutka Božjega rođenja u tijelu ne treba stalno gledati gore. Propinjati se na prste ne bi li se dobacilo pogledom do »tate u uredu« negdje u nebu. »Tata« je dolje. Blizak da ne može biti bliži. U auto kući, tvornici keksova, trgovini, župnom uredu pa čak i u banci gdje je netko upravitelj poslovnice. I da, nije to stvar vjere ili nevjere, nego pogleda. Pogleda na svijet oko sebe. Oni koji ne žele gledati vrlo brzo progledaju. Kada? Onda kada računi nisu dobro vođeni, a firma zatvorena. A sve je moglo biti drukčije.

Ivan Benaković

Dvadeset i šesta nedjelja kroz godinu

28. rujna 2025.

ULAZNA PJESMA

Sve što si poslao na nas,
sve što si nam učinio,
Gospodine, pravedno si
učinio. Nismo čuvali
naredbe tvoje, ali proslavi
ime svoje, Gospodine,
postupaj s nama po blagosti
svojoj, po velikoj ljubavi
svojoj.

(Dn 3,31.29-30.43.42)

ZBORNA MOLITVA

Bože, ti svoju svemoć
očituješ najviše praštanjem i
milosrđem. Budi nam
uvijek milostiv da težimo
za obećanim dobrima i
uđemo u vječno zajedništvo
s tobom.
Po Gospodinu.

DAROVNA MOLITVA

Milosrdni Bože, nek ti ovaj
naš prinos bude drag da nam
otvori izvor svakog
blagoslova. Po Kristu.

PRIČESNA PJESMA

Po ovom smo upoznali
ljubav: on je za nas položio
život svoj pa smo i mi dužni
živote položiti za braću.
(1lv 3,16)

POPRIČESNA MOLITVA

Bože, ovim otajstvom
naviještamo smrt
Gospodnju. Obnovi nam duh
i tijelo da spremno
prihvatimo trpljenje
s Kristom te budemo njegovi
subaštinici u slavi. Koji živi.

Prvo čitanje Am 6,1a.4-7

Razuzdani raskošnici, bit ćete prognani!

Čitanje Knjige proroka Amosa

Ovo govori Gospodin svemogući: »Jao bezbrižnima na Sionu i spokojnima na samarijskoj gori! Ležeći na bjelokosnim posteljama, na počivaljkama izvaljeni, jedu janjad iz stada i telad iz staje; deru se uza zvuk harfe, izumljuju glazbala ko David, piju vino iz vrčeva i mažu se najfinijim uljem, al za slom Josipov ne mare. Stog će prvi sad biti prognani; umuknut će veselje raskošnika.«

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 146,6c-10

Pripjev: Hvali, dušo moja, Gospodina!

On ostaje vjeran dovijeka,
potlačenima vraća pravicu,
a gladnima kruha daje.

Gospodin oslobađa sužnje,
Gospodin slijepcima oči otvara.
Gospodin uspravlja prignute,
Gospodin ljubi pravedne.

Gospodin štiti pridošlice,
sirote i udovice podupire,
a grešnicima mrsi putove.
Gospodin će kraljevati dovijeka,
tvoj Bog, Sione, od koljena do koljena.

Drugo čitanje 1Tim 6,11-16

Čuvaj zapovijed do pojavka Gospodinova!

Čitanje Prve poslanice svetoga Pavla apostola Timoteju

Božji čovječe! Teži za pravednošću, pobožnošću, vjerom, ljubavlju, postojanošću, krotkošću! Bij dobar boj vjere, osvoji vječni život na koji si pozvan i radi kojega si dao ono lijepo svjedočanstvo pred mnogim svjedocima! Zapovijedam pred Bogom koji svemu život daje i pred Kristom Isusom koji pred Poncijem Pilatom posvjedoči lijepo svjedočanstvo: čuvaj zapovijed, neokaljano i besprijeckorno, do pojavka Gospodina našega Isusa Krista. Njega će u svoje vrijeme pokazati On, Blaženi i jedini vladar, Kralj kraljevâ i Gospodar gospodara, koji jedini ima besmrtnost, prebiva u svjetlu nedostupnu, koga nitko od ljudi ne vidje niti ga vidjeti može. Njemu čast i vlast vjekovječna! Amen.

Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja 2Kor 8,9

Isus Krist, premda bogat, posta siromašan,
da se vi njegovim siromaštvom obogatite.

Evanđelje Lk 16,19-31

Primio si dobra svoja, a tako i Lazar zla.

Sada se on ovdje tješi, a ti se mučiš.

Čitanje svetog Evanđelja po Luki

U ono vrijeme: Reče Isus farizejima: »Bijaše neki bogataš. Odijevao se u grimiz i tanani lan i danomice se sjajno gostio. A neki siromah, imenom Lazar, ležao je sav u čirevima pred njegovim vratima i priželjkivao nasititi se onim što je padalo s bogataševa stola. Čak su i psi dolazili i lizali mu čireve.

Kad umrije siromah, odnesoše ga anđeli u krilo Abrahamovo. Umrije i bogataš te bude pokopan. Tada u teškim mukama u paklu, podiže svoje oči te izdaleka ugleda Abrahama i u krilu mu Lazara pa zavapi: 'Oče Abrahamo, smiluj mi se i pošalji Lazara da umoči vršak svoga prsta u vodu i rashladi mi jezik jer se strašno mučim u ovom plamenu.' Reče nato Abraham: 'Sinko! Sjeti se da si za života primio dobra svoja, a tako i Lazar zla. Sada se on ovdje tješi, a ti se mučiš. K tome između nas i vas zjapi provalija golema te koji bi i htjeli prijeći odavde k vama, ne mogu, a ni odatle k nama prijelaza nema.' Nato će bogataš: 'Molim te onda, oče, pošalji Lazara u kuću oca moga. Imam petero braće pa neka im posvjedoči da i oni ne dođu u ovo mjesto muka.' Kaže Abraham: 'Imaju Mojsija i Proroke! Njih neka poslušaju!' A on će: 'O ne, oče Abrahamo! Nego dođe li tko od mrtvih k njima, obratit će se.' Reče mu: 'Ako ne slušaju Mojsija i Prorokâ, ne će povjerovati sve da i od mrtvih tko ustane.'«

Riječ Gospodnja.

PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	I	Svi kliknimo Kristu
ili	227	O silni, jaki Bože
Otpjevni psalam:	125	Hvali dušo moja
Prinosna:	VI	Izvore vode žive
ili	229	Od Božje snage
Pričesna:	183	Sva ljubavi mi, Isuse
	260	O da bude radost
	201	O svjetlo duša, Isuse
Završna:	XXIV	Jubilejski himan
ili	756	U slavu svetog Srca

MOLITVA VJERNIKA

Želeći na ispravan način koristiti materijalno obilje koje nam Stvoritelj daruje, iskrena mu se srca utecimo te ga zamolimo:

1. Ljubav i briga za potrebite poslanje je svete Crkve. Daj da Crkva to poslanje vrši predano te tako ovaj svijet uvijek iznova obraća istinskom dobru i vraća na pravi put, molimo te.
2. Sveto Pismo nas uči istinskim životnim vrijednostima. Obdari naše svećenike mudrošću da umiju protumačiti Kristov nauk i primjerom pokazati tvoju nesebičnu ljubav prema svima, molimo te.
3. Mnogi uživaju u materijalnom obilju, ne mareći za potrebite. Daj da uvide da istinska sreća proizlazi iz dijeljenja životnih blagoslova s bližnjima, molimo te.
4. U tišini i skrovitosti, mnogi svoju stečevinu poklanjaju siromašnima. Daj da im njihova dobra djela budu zalag za vječnost u nebesima, molimo te.
5. Mnogi su siromašni u tišini strpljivo nosili teške životne križeve. Nagradi ih, poput Lazara, vječnom utjehom u svome nebeskom kraljevstvu, molimo te.

Bože Oče, poslušaj ove naše molitve kojima te molimo da nas uvijek potičeš na ispravno korištenje svih blagodati kojima nas obilno daruješ, te usliši svaku našu želju i namjeru da pravednim djelovanjem svi ljudi svijeta osjete tvoju ljubav i brigu.

Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

Isus ne odbacuje bogate već ih poziva na služenje

Biblijska prispodoba o siromašnom Lazaru i bogatašu svima je dobro poznata kako u crkvenom tako i izvan crkvenom kontekstu. Njezina poznatost nije jamstvo da se priča i dobro razumjela. Upravo suprotno, nerijetko se dogodi da baš ono što nam je poznato, naoko sasvim jasno i samorazumljivo ostane tek djelomično shvaćeno, a još manje usvojeno. Drugim riječima, poznatost evanđeoskih prispodoba zna biti više prepreka nego pomoć pri dubljem razumijevanju onoga što Krist pričom želi reći. U konkretnom slučaju ovaj priči prethodi jedna druga priča – o nepoštenom upravitelju – kojeg gospodar hvali zbog njegove snalažljivosti. Ukratko, uzimajući u obzir širi kontekst Isus navedenim pričama ističe kako se ne može služiti dvojici gospodara, Bogu i bogatstvu. Nije nevažno ni to da sve to govori farizejima, srebroljupcima *koji su ga slušali i rugali mu se* (usp. Lk 16,15).

Inače, ovu Isusovu prispodobu donosi samo sv. Luka koji je osjetljiviji prema socijalnoj tematici (u ovom slučaju siromasima) u odnosu na druge evanđeliste. Ovo je i jedina Kristova prispodoba u kojoj se spominje vlastito ime, Lazar, Eleazar što u prijevodu znači – Bog mi je pomoć. Upotreba baš tog imena i općenito imenovanje siromaha u odnosu na bezimenost bogataša nije nimalo slučajna. Ona nedvosmisleno poručuje da izgradnja karaktera jamči osobi trajnost, daje ime po kojem se osoba pamti, a ne, kako je već u svijetu općeprihvaćeno, imetak i pozicija u vlasti. Time Isus želi prevrednovati naše kriterije odnosno poučiti nas o privremenosti našeg boravka na zemlji i o vječnosti koja ovisi o načinu života za vrijeme te privremenosti na zemlji. Način života ponajviše se ogleda kroz kvalitetu odnosa s drugim ljudima, osobito s onima koji su najpotrebniji. Odnos prema njima, po evanđelju,

nepogrešivi je pokazatelj odnosa prema Bogu: »Što učiniste jednomu od ove moje najmanje braće meni učiniste« (Mt 25,40).

Koji je problem bogataša?

Premda priča govori o socijalnom kontrastu bogatih i siromašnih, temi vrlo aktualnoj u svim vremenima, bilo bi sasvim površno ako bismo je tumačili samo kao kritiku bogatstva samog po sebi. Uzevši cijelo evanđelje kao mjerilo u prosuđivanju parabole ne čini nam se da je Isus htio poručiti kako je bogatstvo u sebi zlo, a siromaštvo dobro ili kako je za spasenje neophodno biti siromašan. Zacijelo nije želio reći ni to da su svi bogataši Božji neprijatelji, koji nemaju empatije za siromašne i protiv kojih treba dignuti revoluciju. Još je manje želio poručiti da su svi siromasi samim time što su siromasi ispunili sve uvjete za nebo i vječni život s Bogom. Iz navedenoga je sasvim očito da parabola ima dublje značenje od puke kritike bogatstva i da s njom Isus smjera na mnogo složenije moralne i etičke dimenzije kojima je bogatstvo samo sredstvo pokazivanja problema ne i problem sam.

Drugim riječima, nije bogataš prispio u pakao zato što je bogat. U pakao ga je dovela njegova neosjetljivost za potrebe bližnjega. Krivica njegova nije u gozbama nego u tome što za njegovim stolom nije bilo mjesta za siromaha Lazara. Lazar je pred njegovim raskošnim dvorima strpljivo čekao mrvicu sa stola, ali on ga u svojoj zaokupljenosti sobom i pohlepi za materijalnim nije ni primijetio. Dopustio je da mu srce zarobi bogatstvo te u njemu više nije bilo mjesta za Lazara, za čovjeka u potrebi. Ukratko, problem bogataša iz priče nije njegovo bogatstvo, već prije svega njegov odnos prema drugima, odnosno nedostatak empatije, suosjećanja i solidarnosti s drugima. Bogatstvo je samo sredstvo koje može biti korišteno i za dobro

i za zlo. Ako se bogatstvo upotrebljava isključivo za sebične svrhe, bez obzira na patnju drugih, postaje simbol egoizma i društvene nepravde. Ako se pak koristi za dobro, za pomoć drugima i za opće dobro, kakvih primjera kroz povijest imamo mnoštvo, onda je ono simbol blagostanja kakvom trebamo težiti. S druge strane, Lazar je nagrađen životom s Bogom i njegovim odabranicima ne zbog toga što je bio siromašan već prvenstveno zbog toga što je svoju patnju strpljivo podnosio. Problem, dakle, nije u bogatstvu već u načinu na koji se do njega dolazi i na koji način se s njim postupa. Egoizam i bezosjećajnost vode ka moralnom propadanju i vječnoj osudi, dok empatija i briga za bližnje predstavljaju istinsku vrijednost koja neće biti zaboravljena.

Isus svima nudi spasenje

Isusovo druženje s carinicima govori da nije isključivao bogate iz Božjeg plana spasenja već ih je pozivao na obraćenje. Čak su mu i prigovarali zbog toga druženja na što je odgovorio kako ne treba zdravima liječnika, nego bolesnima i kako nije došao zvati pravednike, nego grešnike na obraćenje (Mt 9,11-13). Uglavnom, Isus nije osudio bogatstvo već služenje bogatstvu umjesto Bogu. Ukazivao je na to da novac i imetak mogu biti ozbiljne smetnje koje otežavaju put do Boga. S druge strane, također je želio poručiti da bogatstvo može biti i sredstvo služenja Bogu i bližnjemu. To su primjerice nekadašnji carinici Matej i Zakej, koji su se nakon druženja s Isusom obratili, najbolje potvrdili. Osim njih i toliki drugi sveci i vjernici kroz dugu povijest su pokazali kako bogatstvo može, ali i ne mora biti prepreka služenju Bogu i ljudima. O tomu i apostol

Girolamo da Ponte, *Bogataš i siromašni Lazar*, 1600.

Pavao ima poučna misao: »Onima koji su u sadašnjem svijetu bogati zapovijedaj neka ne budu bahati i neka se ne uzdaju u nesigurno bogatstvo, nego u Boga koji nam sve bogato daje na uživanje; neka dobro čine, neka se bogate dobrim djelima, neka budu darežljivi, zajedničari – prikupljajući sebi lijepu glavnicu za budućnost da osvoje onaj pravi život.« (1Tim 6, 17-19)

I bogati mogu biti spašeni, samo ako postanu siromašni duhom tj. ponizni i velikodušni. Dakle, nije dovoljno samo ne činiti zlo nikome već treba činiti dobro. Sama moralnost bez darivanja sebe drugima, odnosno obogaćivanja drugih je nedovoljna. Štoviše, može se lako pretvoriti u suptilni egoizam, u slijepo izvršavanje moralnih načela. U slučaju bogatih to znači umjesto logike posjedovanja i moći njegovati logiku darivanja i služenja. I sama riječ bogatstvo etimološki nas upućuje na pravi izvor bogatstva: Bog je naše najveće bogatstvo. Doista, hodeći s njim nikada ne možemo izgubiti. U odnosu prema njemu svi smo mi mali. A jednom u nebu, saznat ćemo, ističe fra Bonaventura Duda, da je među nama bilo i velikih. Sva sreća da mi njima tada nećemo biti zavidni, a oni nas neće gledati s visine.

Ivica Jurić

Dvadeset i sedma nedjelja kroz godinu 5. listopada 2025.

ULAZNA PJESMA

Sve je, Gospodine,
u tvojoj volji, nitko joj se ne
može oprijeti.

Ti si sve stvorio, nebo i
zemlju, cijeli svemir,
ti si Gospodar svega.
(Est 13,9.10-11)

ZBORNA MOLITVA

Svemogući vječni Bože, bolji
si nego što zaslužujemo i
želimo. Budi nam milosrdan:
otпусти grijehе kojih se
savjest plaši, a daruj i ono
što ne umijemo moliti.
Po Gospodinu.

DAROVNA MOLITVA

Gospodine, primi žrtvu koju
si ustanovio. Otkupi nas i
posveti otajstvima, što ih
dužnim poštovanjem
slavimo.
Po Kristu.

PRIČESNA PJESMA

Dobar je Gospodin svima
što se u nj uzdaju, duši koja
ga traži.
(Tuž 3,25)

POPRIČESNA MOLITVA

Svemogući Bože,
daj da se opojeni
i nahanjeni ovim otajstvima
preobrazimo u ono što smo
primili. Po Kristu.

Prvo čitanje Hab 1,2-3; 2,2-4

Pravednik će od svoje vjere živjeti.

Čitanje Knjige proroka Habakuka

»Dokle ću, Gospodine, zapomagati, a da ti ne čuješ? Vikati k tebi
‘Nasilje!’ a da ti ne spasiš? Zašto puštaš da gledam nepravdu, zašto
gledaš ugnjetavanje? Pljačka je i nasilje preda mnom. Raspra je,
razmirica bjesni!« Tada Gospodin odgovori i reče: »Zapiši viđenje,
ureži ga na pločice da ga čitač lako čita. Jer ovo je viđenje za svoje
vrijeme: ispunjenju teži, ne vara; ako stiže polako, čekaj, jer odista
će doći i ne će zakasniti! Gle: propada onaj čija duša nije pravedna,
a pravednik živi od svoje vjere.«

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 95,1-2.6-9

Pripjev: O da danas glas Gospodnji poslušate,
ne budite srca tvrda!

Dodite, kličimo Gospodinu,
uzvikujmo Hridi, spasitelju svome!
Pred lice mu stupimo s hvalama,
kličimo mu u pjesmama!

Dodite, prignimo koljena i padnimo nice,
poklonimo se Gospodinu koji nas stvorio!
Jer on je Bog naš,
a mi narod paše njegove,
ovce što on ih čuva.

O da danas glas mu poslušate:
»Ne budite srca tvrda kao u Meribi,
kao u dan Mase u pustinji
gdje me iskušavahu očevi vaši,
iskušavahu me premda vidješe djela moja.«

Drugo čitanje 2Tim 1,6-8.13-14

Ne stidi se svjedočanstva za Gospodina našega.

Čitanje Druge poslanice svetoga Pavla apostola Timoteju

Predragi: Podsjećam te: raspiruj milosni dar Božji koji je u tebi po
polaganju mojih ruku. Jer nije nam Bog dao duha bojažljivosti, nego
snage, ljubavi i razbora. Ne stidi se stoga svjedočanstva za Gospo-
dina našega, ni mene, sužnja njegova. Nego zlopati se zajedno sa
mnom za evanđelje, po snazi Božjoj.

Uzorom neka ti budu zdrave riječi koje si od mene čuo u vjeri i
ljubavi u Kristu Isusu. Lijepi poklad čuvaj po Duhu Svetom koji
prebiva u nama.

Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja 1Pt 1,25

Riječ Gospodnja ostaje dovijeka;
ta pak riječ jest evanđelje koje vam je naviješteno.

Evanđelje Lk 17,5-10

O da imate vjere!

Čitanje svetog Evanđelja po Luki

U ono vrijeme: Apostoli rekoše Gospodinu: »Umnoži nam vjeru!« Gospodin im odvrati: »Da imate vjere koliko je zrno gorušičino, rekli biste ovom dudu: 'Iščupaj se s korijenom i presadi se u more!' I on bi vas poslušao.«

»Tko će to od vas reći služi svomu, oraču ili pastiru, koji se vrati s polja: 'Dođi brzo i sjedni za stol?' Ne će li mu naprotiv reći: 'Pripravi što ću večerati pa se pripaši i poslužuj mi dok jedem i pijem; potom ćeš ti jesti i piti?' Zar duguje zahvalnost služi jer je izvršio što mu je naređeno? Tako i vi: kad izvršite sve što vam je naređeno, recite: 'Sluge smo beskorisne! Učinismo što smo bili dužni učiniti!'«

Riječ Gospodnja.

MOLITVA VJERNIKA

Braće i sestre, milošću smo Božjom primili dar vjere, stoga se u svoj zahvalnosti skrušimo te zamolimo nebeskog Oca da usliši naše prošnje:

1. Sveta Crkva okuplja i vodi vjerne putem spasenja. Daj da se nikada ne umori od naviještanja Istine svima onima koji je traže i iskreno za njom žedaju, molimo te.
 2. Naši nas svećenici upućuju u vjerske istine. Daj da kroz njih neprestano djeluje tvoj Sveti Duh kako bi mogli sve duše otvarati tvome milosnom djelovanju, molimo te.
 3. Svijet se sve više okreće ljudskoj samodostatnosti i ateizmu. Ugrij srca ljudi svojom ljubavlju da spoznaju milost obraćenja i povratka na put vječnosti, molimo te.
 4. Živimo iz dana u dan pravdajući se da nemamo vremena za vjeru. Osvijesti nas da shvatimo kako je sadašnjost jedino što imamo i ujedno najbolja prilika da ti dopustimo da kroz nas djeluješ, molimo te.
 5. Naši su se pokojni trudili nasljedovati svetu vjeru svojih predaka. Nagradi ih za svako njihovo dobro djelo vječnim mirom u svome kraljevstvu, molimo te.
- Oče nebeski, poput apostola, i mi te molimo da nam umnožiš vjeru. Nemoj gledati na našu ograničenu ljudskost, već nas obavij svojim milosrdjem i podari otvoreno srce za primanje dara vjernosti i povjerenja u tvoju svemoć.

Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	167.1	O Stvoritelju ljudi
ili	VII	Velik je Gospodin
Otpjevni psalam:	111	Ako danas
Prinosna:	167.2	O primi žrtvu svetu
ili	XV	Oče, primi žrtvu ovu
Pričesna:	199-200	O Kruše živi, milosni
	285	Pun vjere stoj
	167.3 i 4	Moj Spase, dođi k meni
Završna:	167.5	O Bože, svijeta vreo

Umnoži nam vjeru!

Vjera je bezuvjetno povjerenje u Božju svemoć, da nas on neizmjerljivo ljubi, ne zaboravlja nas i vodi nas do punine radosti. Ona se ostvaruje u slobodi susreta između Boga koji se priopćuje i ljudske osobe koja se otvara Božjem djelovanju. Vjera nije vjerovanje u nešto, nego vjerovanje u nekoga, u Boga Spasitelja. Ona je prije svega dar. Nije slučajno da današnje Evanđelje počinje molbom apostola Isusu: »Umnoži nam vjeru!« Isusov odgovor je neposredan i, kao i obično, uznemirujući: »Da imate vjere koliko je zrno gorušičino, rekli biste ovom dudu: 'Iščupaj se s korijenom i presadi se u more', i on bi vas poslušao.«

Uvjet da iskusimo Božju svemoć jest povjerenje u njega. Tako Isus kaže onima kojima je pomogao: »Vjera te tvoja spasila«. Svojom vjerom otvorili su se njegovoj pomoći. Čak i ako je ta vjera mala, štoviše ako je poput zrna gorušičina, ali ako je to istinska vjera u njega, Bog će im pomoći da napreduju. Potrebno je da se ne zatvaramo pred njim, da barem malo pružimo ruke prema njemu. On neće dopustiti da padnemo. Unatoč nekim našim nevoljama, čvrsto će nas uzeti za ruku i voditi do cilja. U svemu što čini, Isus potiče apostole da vjeruju. Gledanje u njega mora ojačati njihovu vjeru. Ali on također moli za njihovu vjeru. Petru kaže: »Ali ja sam molio za tebe da ne malakše tvoja vjera«. Tako Gospodin ispunjava molbu učenika da im poveća vjeru. On sam se obraća Ocu i moli ga da apostole sačuva u vjeri. Vjera je također dar od Boga: dar koji otvara i priprema za sve druge Božje darove.

U evanđeljima Isus proglašava spasonosnu moć vjere. Sveti Ivan to ponavlja kada navodi da je pobjeda koja je nadvladala svijet naša vjera (1Iv 5,4). Moć vjere o kojoj Isus govori jest Božja moć koja se očituje i u životima nas vjernika. Vjera dopušta da Božje djelovanje prođe kroz nas; ne

prisiljava Boga da čini ono što mi želimo, već nas potiče da mi činimo ono što Bog želi. Doista, Isus kasnije govori o slugi koji je »izvršavao naredbe koje je primio«.

Dvije knjige: Sveto pismo i stvorenje

Živimo u svijetu u kojem se širi ateizam. Stoga se mnogi pitaju: treba li vjerovati u Boga ili ne! Tekst iz Svetog pisma kaže: »A bez vjere nemoguće je omiljeti Bogu, jer tko mu pristupa, vjerovati mora da postoji i da je platac onima koji ga traže.« (Heb 11,6). To je prvi korak vjere, bez kojeg nema daljnjih koraka. Da bismo govorili o vjeri na tako univerzalnoj razini, onoj koja se tiče svih ljudi, bez obzira na religiju ili kulturu, ne možemo se oslanjati isključivo na Bibliju, jer bi to bilo vrijedno samo za nas kršćane i, dijelom, za Židove, a ne za druge. Ali Bog je napisao dvije knjige: jedna je Biblija, a druga stvorenja. Jedna je sastavljena od slova i riječi, a druga od divnih Božjih stvorenja. Ne poznaju svi, niti mogu čitati, knjigu Svetog pisma; ali svi, s bilo koje geografske širine i kulture, mogu čitati knjigu stvorenja. Možda čak i bolje noću nego danju. »Nebesa slavu Božju kazuju, naviješta svod nebeski djelo ruku njegovih ... al' po zemlji razliježe se jeka, riječi sve do nakraj svijeta sežu.« (Ps 19,5). Pavao izražava uvjerenje zajedničko gotovo svim religijama kada kaže: »Uistinu, ono nevidljivo njegovo, vječna njegova moć i božanstvo, onamo od stvaranja svijeta, umom se po djelima razabire tako da nemaju isprike.« (Rim 1,20). Stvorenje je knjiga otvorena svima. Treba razbiti nesporazum koji je raširen na određenim razinama: da je znanost iscrpno objasnila svijet, bez potrebe da se pribjegava ideji bitka izvan njega, zvanog Bog. U određenom smislu, znanost nas danas više približava vjeri u Stvoritelja nego u prošlosti. Razmotrimo poznatu teoriju koja objašnjava podrijetlo svemira Velikim praskom ili

velikom početnom eksplozijom. U milijarditom dijelu milijarditog dijela sekunde prelazimo iz situacije u kojoj još ništa ne postoji, ni prostor ni vrijeme u situaciju u kojoj je vrijeme počelo i prostor postoji.

Ne može se tvrditi da se Božje postojanje može »dokazati« u uobičajenom smislu te riječi. Ovdje dolje vidimo kao u ogledalu i u zagonetki, kaže sveti Pavao. Kada zraka sunčeve svjetlosti uđe u sobu, ono što vidite nije sama svjetlost, već ples prašine koja prima i otkriva svjetlost. Tako je i s Bogom: ne vidimo ga izravno, već kao da se odražava u plesu stvari. To objašnjava zašto se do Boga ne može doći osim »skokom« vjere. Međutim, jednu stvar treba naglasiti. Nije istina da nas znanost sama po sebi udaljava od vjere ili da je teži nadići, poput naivne i zastarjele vizije svijeta. Velika većina ljudi koji su svoja imena zapisali u zlatnu knjigu znanosti bili su vjernici. Netko je sastavio popis 150 najvećih znanstvenika 20. stoljeća, a zaključak je bio da su, nakon što su odbacili imena dvanaest znanstvenika čija su uvjerenja bila bez pouzdanih dokaza, od preostalih 138, devetorica proglasila sebe agnosticima, petorica nevjernicima, a 124 vjerovala u Boga i vječni život. Einstein je rekao da se u zakonima prirode »otkriva Um toliko uzvišen da je u usporedbi s njim sva ljudska misao samo najbljeđi odraz«. Možda bismo trebali zaključiti da malo znanosti doista odvodi čovjeka od vjere, ali da puno znanosti često vodi natrag k njoj. Prava je šteta što neki još uvijek suprotstavljaju znanost i vjeru, kao da je jedno nekompatibilno s drugim. U opciji Boga stvoritelja, uzdržavatelja i dovršitelja, ne samo da znanost i

vjera nisu međusobno suprotstavljeni, već mogu biti jedni drugima najbolji saveznici, poput »dva krila na kojima se visoko leti« (kako ih je Ivan Pavao II. definirao u svojoj enciklici *Fides et ratio*). Ono što nas sve ujedinjuje, vjernike i nevjernike podjednako, trebalo bi biti barem čuđenje. Ako je istina da je čuđenje preduvjet vjere, možda je upravo to jedan od razloga zašto je suvremenom čovjeku teško vjerovati. Neka nam sveti Franjo Asiški (čiji smo blagdan jučer proslavili) isprosi milost da možemo gledati na stvorenja istim očima punim čuđenja s kojima ih je i on promatrao.

Danimir Pezer

Zajedno u vjeri

»Onda ih uvede u dom,
prostre stol te se zajedno sa svim domom
obradova što je povjerovao Bogu.«
(Dj 16, 33-34)

Krštenje je sakrament vjere.

Raduje se i prima krštenje samo onaj
koji vjeruje, onaj koji se ne oslanja na sebe,
na vidljivo, nego na Boga, na nevidljivo.

U malenim znakovima vjere velika je
milost: oslobođeni smo od istočnoga grijeha
i primili smo divan dar Božjega sinovstva.
Molimo Gospodina da roditelje potakne
te pronađu za kumove vjernike koji će se
radovati nebeskomu rođenju njihove djece,
ali i kumove koji će hrabriti roditelje
da radosno odgajaju svoju djecu
za nebesku domovinu.

Ivica Raguž

INFORMACIJE I NARUDŽBE:

HRVATSKI INSTITUT ZA LITURGIJSKI PASTORAL
Ksaverska cesta 12a, 10000 Zagreb • tel.: +385 (0)1 5635 050
e-mail: pretplata@hilp.hr • www.hilp.hr

CIJENA

26,00 €

Naručite novo izdanje

Božanskog časoslova za Božji puk

**isključivo na e-poštu:
narudzbe@hilp.hr**

Troškovi poštarine
nisu uračunati u cijenu.

**NOVO
IZDANJE!**

živo vrelo

List izlazi 13 puta godišnje. Cijena pojedinog primjerka: 2 €. Inozemstvo: 4,23 €; 7,08 USD; 7,08 CAD; 8,46 AUD

Godišnja pretplata: 26 €. Inozemstvo: 55 €; 92 USD; 92 CAD; 110 AUD • BiH, SRB, MNE: 40 €

Za pretplatnike s deset i više primjeraka odobravamo popust od 10%.

Uplate za Hrvatsku: Privredna banka Zagreb, d.d. – IBAN: HR8823400091110174994

model plaćanja: 02 – poziv na broj: upisati pretplatnički broj

Uplate za inozemstvo: Privredna banka Zagreb, d.d. – IBAN: HR8823400091110174994 – SWIFT: PBZGHR2X

Sva prava pridržana. Nijedan se dio liturgijsko-pastoralnog lista Živo vrelo ne smije umnožavati, fotokopirati, reproducirati ni prenositi u bilo kakvu obliku (elektronski, mehanički i sl.) bez prethodne pisane suglasnosti glavnog i odgovornog urednika.

HRVATSKI INSTITUT ZA LITURGIJSKI PASTORAL
pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji